

KAROL SACEWICZ

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Delegatura Instytutu Pamięci Narodowej w Olsztynie

ZANIM BYŁA OFENSYWA TET. SYTUACJA OPERACYJNA WOJSK AMERYKAŃSKICH I SOJUSZNICZYCH W WIETNAMIE POŁUDNIOWYM W 1967 R. I JEJ WPŁYW NA WALKI W DOLINIE DAK TO W ŚWIECIE MATERIAŁÓW ZARZĄDU II SZTABU GENERALNEGO WOJSKA POLSKIEGO. KRYTYKA ŹRÓDŁA

8 marca 1965 r. w okolicach Da Nang, na plaży oznaczonej kryptonimem „Red Beach 2”, wylądowały pierwsze regularne jednostki sił zbrojnych Stanów Zjednoczonych. Było to jedenaście pojazdów typu LVTP (Landing Vehicle, Tracked, Personnel), na których pokładach znajdowało się ponad 350 *marines* z 9. Pułku Piechoty Morskiej (USMC – United States Marine Corps) tworzących grupę desantową¹. Zgodnie z ówczesnymi wytycznymi Białego Domu amerykańska piechota morska miała jedynie prowadzić działania osłonowe wybranych baz, w których stacjonował amerykański personel doradczy, ale *de facto* rozpoczynał się wówczas nowy lądowy etap zaangażowania USA w konflikt indochiński².

¹ P. Ostaszewski, *Wietnam. Najdłuższy konflikt powojennego świata 1945–1975*, Warszawa 2000, s. 404–405; H.Y. Schandler, *America in Vietnam. The War that Couldn't Be Won*, Lanham–Boulder–New York–Toronto–Plymouth 2011, s. 91; G. Kolko, *Anatomy of a War. Vietnam, the United States and the Modern Historical Experience*, New York 1986, s. 165 i n.; J.J. Wirtz, *The Tet Offensive. Intelligence Failure in War*, Ithaca 1994, s. 28.

² Analizując decyzje prezydenta Johnsona i jego administracji, a także pierwsze miesiące amerykańskiej wojny w Wietnamie, Piotr Ostaszewski słusznie wskazuje, że największym problemem nie było wysłanie wojsk amerykańskich do Indochin, ale brak jasnego i spójnego stawianego przed nimi celu (P. Ostaszewski, *Wietnam...*, s. 406).

Od sierpniowych incydentów w Zatoce Tonkińskiej³, a także od podjętej przez Kongres w ich sprawie rezolucji⁴, minęło prawie osiem miesięcy. W tym czasie nie tylko zostały przeprowadzone lotnicze operacje odwetowe na Wietnam Północny⁵, ale także rozbudowano strukturę i zaplecze istniejącego od 8 lutego 1962 r. Dowództwa Pomocy Wojskowej w Wietnamie (MACV – Military Assistance Command Vietnam)⁶, zwiększając m.in. liczbę amerykańskich instruktorów w Wietnamie Południowym⁷. Jednocześnie, wraz ze wzrostem militarnego oraz politycznego zaangażowania się w tym regionie Waszyngtonu, nasiliły się ataki komunistycznej partyzantki. Ich celem były już nie tylko instalacje wojskowe i organy administracji władz sajgońskich, ale coraz częściej bazy amerykańskie i ich personel, jak było to w przypadku Bien Hoa i Qui Nhon w 1964 r. oraz Pleiku w lutym 1965 r. Jednak nie tylko te wydarzenia zaważyły na decyzji prezydenta Lyndona Johnsona i jego administracji o wysłaniu regularnych jednostek wojskowych do Azji Południowo-Wschodniej⁸. Bez wątpienia istotną rolę w tej kwestii odegrała bitwa pod Binh Gia. To kilkudniowe starcie, do którego doszło na południowy wschód od Sajgonu w dniach od 28 grudnia 1964 do 5 stycznia 1965 r., jego przebieg oraz duże straty wojsk południowowietnamskich, zabici oraz ranni amerykańscy doradcy, przy jednoczesnej skuteczności działań ofensywnych i obronnych sił północnowietnamskich, uświadomiły decyzyjnym czynnikiem nad Potomakiem, że bez zwiększenia wsparcia władz sajgońskich nie uda się zabezpieczyć istnienia Wietnamu Południowego⁹. To zaś oznaczało, że czarny scenariusz zimnej wojny w tym rejonie świata – tzw. teoria domina, a przynajmniej upadek jego pierwszych elementów – może się urzeczywistnić. Marzec 1965 r.

³ Zob. E.G. Windchy, *A Documentary of the Incidents in the Tonkin Gulf on August 2 and August 4, 1964 and Their Consequences*, New York 1971, *passim*; J.C. Goulden, *Truth is the First Casualty: The Gulf of Tonkin Affair, Illusion and Reality*, Chicago 1969, *passim*; D.L. Anderson, *The Columbia Guide to the Vietnam War*, New York 2002, s. 45–46; G. Kurland, *The Gulf of Tonkin Incidents*, Charlottesville 1975, *passim*; P. Ostaszewski, *Wietnam...*, s. 389–393; Ł.M. Nadolski, *Kutry torpedowe Wietnamu Północnego w drugiej połowie lat sześćdziesiątych XX w. – zarys problemu* [w:] *Studia nad wojnami w Indochinach*, t. 4, red. P. Benken, Zabrze–Tarnowskie Góry 2018, s. 39–43.

⁴ P. Ostaszewski, *Wietnam...*, s. 394–396, 592; J.R. Galloway, *The Gulf of Tonkin Resolution*, Vancouver 1970.

⁵ P. Ostaszewski, *Wietnam...*, s. 394, 404; J. Pimlott, *Wojna w Wietnamie*, tłum. M. Malczyk, Warszawa 1993, s. 38–39. 2 III 1965 r. została rozpoczęta operacja o kryptonimie „Rolling Thunder”; szerzej zob. Ł.M. Nadolski, *Walki powietrzne nad Wietnamem Północnym w latach 1965–1968 na tle operacji Rolling Thunder*, t. 1: 1965–1967, Toruń 2016; *idem*, *Walki powietrzne nad Wietnamem Północnym w latach 1965–1968 na tle operacji Rolling Thunder*, t. 2: 1967–1968, Bydgoszcz 2018; K. Gruszka, *Rolling Thunder – pierwsza amerykańska ofensywa powietrzna w Wietnamie* [w:] *Studia nad wojnami w Indochinach*, t. 1, red. P. Benken, Oświęcim 2013, s. 122–141; D.L. Anderson, *The Columbia Guide...*, s. 46; B. Stech, *Wojna powietrzna nad Wietnamem*, Warszawa 1995, *passim*.

⁶ J.J. Clark, *Advice and Support: The Final Years 1965–1973*, Washington 1988, s. 49 i n.

⁷ W 1960 r. w Wietnamie Południowym przebywało 875 instruktorów wojskowych, w 1964 r. było ich już ponad 23 tys. (J. Pimlott, *Wojna w Wietnamie...*, s. 178).

⁸ H.Y. Schandler, *America in Vietnam...* s. 63 i n.

⁹ Szerzej na temat przebiegu następstw walk w rejonie Binh Gia zob. P. Benken, *Ap Bac 1963 – Binh Gia 1964. Dwie bitwy, które zmieniły bieg wojny w Wietnamie*, Zabrze–Tarnowskie Góry 2018, s. 47–88. Na istotny wpływ zwycięstwa komunistów pod Binh Gia, tj. pierwszego wielkiego militarnego sukcesu odniesionego w polu nad wojskami południowowietnamskimi, na podjęcie decyzji o wysłaniu regularnych oddziałów wojsk amerykańskich do Wietnamu, wskazywał m.in. Herbert Schandler (H.Y. Schandler, *America in Vietnam...*, s. 57–58).

był więc pierwszym miesiącem spośród kolejnych 97, w których amerykańscy żołnierze walczyli i ginęli na terytorium Wietnamu Południowego. W kwietniu 1965 r. w okolicach Binh Thai doszło do pierwszego kontaktu ogniowego żołnierzy USMC z oddziałem Vietcongu (dalej: VC). Wojna stała się faktem, może nie w wymiarze *de iure*, ale *de facto* na pewno.

Wraz z zwiększeniem się amerykańskiego kontyngentu¹⁰ wojna przybrała nowy wymiar. Nie było to już starcie komunistów z północy i ich zwolenników z południa z władzami sajskońskimi, ale w znacznej mierze konfrontacja militarno-polityczna Hanoi, prowadzona m.in. przy użyciu VC, ze Stanami Zjednoczonymi i ich potencjałem militarnym skierowanym na Półwysep Indochiński.

Momentem przełomowym wojny stały się walki zapoczątkowane atakami sił komunistycznych w nocy z 30 na 31 stycznia 1968 r. na ponad sto instalacji wojskowo-administracyjnych w całym Wietnamie Południowym. Rozpoczęta wówczas szeroko zakrojona i ostatnia na tak dużą skalę ofensywa sił VC – Ofensywa Tet¹¹ – przyniosła Amerykanom m.in. odpowiedzi na pytania o realne szanse na szybkie i zwycięskie zakończenie konfliktu. Te nie były nazbyt optymistyczne. W wymiarze politycznym „Tet” była impulsem do przeprowadzenia znaczących przewartościowań, które się wówczas dokonały na amerykańskiej scenie politycznej. Długie i ciężkie walki toczące w każdej z czterech korpusowych stref wojskowych (CTZ – Corps Tactical Zone) obnażyły słabość skutecznego rozpoznania sił przeciwnika, a także – po stronie decydentów amerykańskich – politycznej woli wygrania tej jakże specyficznej wojny¹², i to pomimo militarnego spacyfikowania ofensywy. W rezultacie ówczesny prezydent USA Lyndon Johnson 31 marca 1968 r. poinformował, że nie będzie ubiegał się o reelekcję¹³. Prym w amerykańskiej polityce zaczęli odgrywać republikanie z Richardem Nixonem na czele, dopuszczający „wyjście na honorowych warunkach” z indochińskiego teatru wojennego.

Zanim jednak doszło do styczniowego ataku na amerykańską ambasadę w Sajgonie, zanim partyzanci z VC wsparci oddziałami regularnej armii północnowietnamskiej

¹⁰ 20 IV 1965 r. podczas konferencji w Honolulu zdecydowano o wysłaniu dodatkowych 75 tys. amerykańskich żołnierzy do Wietnamu, a w konsekwencji do zarzucenia strategii wyłącznie obrony instalacji i baz amerykańskich na rzecz podjęcia bardziej energicznych działań wobec sił przeciwnika. To z kolei wiązało się z próbami oczyszczenia terenu z oddziałów komunistycznych i odzyskiwaniem go dla władz sajskońskich. Już 26 VI 1965 r. gen. William C. Westmoreland otrzymał zezwolenie na podejmowanie działań ofensywnych (W.C. Westmoreland, *A Soldier Reports*, New York 1976, s. 135 i n.; J. Pimlott, *Wojna w Wietnamie...*, s. 42; P. Ostaszewski, *Wietnam...*, s. 412–414).

¹¹ Szerzej zob. P. Benken, *Ofensywa Tet 1968. Studium militarno-polityczne*, Szczecin 2016, s. 7 i n.; *idem*, *Ofensywa Tet 1968*, Warszawa 2010; D.L. Anderson, *The Tet Offensive*, Minneapolis 2006, *passim*; *The Tet Offensive*, red. M. Gilbert, W. Head, Westport 1996; J.R. Arnold, *Tet Offensive 1968. Turning Point in Vietnam*, London 1990; J.H. Willbanks, *The Tet Offensive. A Concise History*, New York 2007, *passim*.

¹² Prezydent Lyndon Johnson nie ogłosił stanu wojny z Wietnamem Północnym, tym samym była to wojna *de facto*, a nie *de iure*. Na temat paradoksów tej „wojny” zob. P. Ostaszewski, *Wojna generała Vo Nguyen Giapa i wojna Roberta S. McNamary – konfrontacja dwóch światów [w:] Studia nad wojnami w Indochinach*, t. 3, red. P. Benken, Zabrze–Tarnowskie Góry 2016, s. 183–185.

¹³ Szerzej na temat przyczyn i okoliczności podjęcia przez Johnsona decyzji o niekandydowaniu w wyborach prezydenckich zob. P. Benken, *Ofensywa Tet 1968. Studium...*, s. 197–207.

(NVA – North Vietnamese Army) uderzyli na Da Nang, Khe Shan, Bien Hoa, Tan Son Nhut, Pleiku, Hue oraz prawie 100 celów strategicznych, zanim się okazało, że Amerykanie co prawda pokonują przeciwnika, ale nie wygrywają wojny, która zdaje się nie mieć końca¹⁴, zanim się to wszystko wydarzyło, był rok 1967. Jakże ważny w amerykańskiej strategii mającej doprowadzić do szybkiego i zwycięskiego zakończenia konfliktu oraz udziału w nim wojsk Stanów Zjednoczonych. Tym bardziej że w kraju nasilały się fale protestów antywojennych¹⁵. Przy uwzględnieniu występującego w ustrojach demokratycznych czynnika uspołecznienia polityki zagranicznej, zwłaszcza w kontekście zbliżających się wyborów, nie pozostawało to bez znaczenia dla ówczesnego gospodarza Białego Domu. Przedłużające się i coraz bardziej krwawe zaangażowanie amerykańskie w Azji Południowo-Wschodniej¹⁶ w sposób naturalny stawało się balastem dla administracji prezydenta Johnsona, który jeszcze w 1964 r., m.in. na fali, zdawało się, zdecydowanej reakcji na ataki komunistów w Wietnamie Południowym¹⁷, był w stanie zbudować swoje zwycięstwo w wyborach prezydenckich.

O ile druga połowa 1965 r., a następnie cały 1966 r. były, zwłaszcza w wymiarze aktywności bojowej, czasem decydującym o wypracowaniu właściwych instrumentów do prowadzenia walk z VC oraz z jednostkami NVA, spacyfikowania ich aktywności w newralgicznym I CTZ, a także okresem budowania swojego potencjału w całym kraju, a co za tym idzie – systemu dowodzenia wielonarodowym konglomeratem wojskowym¹⁸, o tyle 1967 r. miał być rokiem decydujących rozstrzygnięć militarnych¹⁹. To wówczas miano uzyskać rezultaty ogromnej pracy, którą w wymiarze operacyjno-strategicznym, w ramach realizacji trzyfazowego planu Westmorelanda²⁰, wykonali Amerykanie w zakresie dostosowania się Armii Stanów Zjednoczonych do realiów toczonej wojny. W 1966 r. przeprowadzane kolejne operacje dostarczały dowodów na to, że nie jest to wojna symetryczna i stosowanie dotychczasowej strategii nie przyniesie oczekiwanych pozytywnych rezultatów. Wzrastała tym samym świadomość tego, że

¹⁴ Zob. *ibidem*, s. 200–207.

¹⁵ N. Zaroulis, G. Sullivan, *Who Spoke Up? American Protest against the War in Vietnam (1963–1975)*, New York 1979, *passim*.

¹⁶ W 1965 r. Amerykanie stracili 1369 zabitych żołnierzy, w 1966 r. kolejnych 5008, a w 1967 r. dalszych 9378 (J. Pimlott, *Wojna w Wietnamie...*, s. 178. Zob. też przyp. 67).

¹⁷ O niejednorodnej, czasami niebywale rażącej niekonsekwencją polityce Johnsona wobec Wietnamu, prowadzonej po sierpniowych incydentach w Zatoce Tonkińskiej; o niekonsekwencji widocznej szczególnie przy wysyłaniu regularnych jednostek wojskowych bez ściśle sprecyzowanego, logicznego i wykonalnego zadania, co uzewnętrzniało się zarówno w przypadku realizacji operacji lotniczej „Rolling Thunder”, jak i w prowadzeniu działań ofensywnych tylko w I CTZ, a defensywnych w reszcie CTZ, przy jednoczesnym całkowitym niezabezpieczeniu delfi Mekongu zob. P. Ostaszewski, *Wietnam...*, s. 396–406, 411.

¹⁸ J.J. Clark, *Advice and Support...*, s. 85–93. Zadanie nie do końca zostało osiągnięte. Powstał bowiem nazbyt rozproszony i rozbudowany system dowodzenia, jak na potrzeby tamtejszego teatru działań wojennych, na co zwracali również uwagę analitycy II Zarządu Sztabu Generalnego (AIPN, 01334/560, Rozwój działań wojennych w Wietnamie, Warszawa, grudzień 1965, k. 46–54; AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 30–35).

¹⁹ Zob. J.J. Clark, *Advice and Support...* s. 127–145; P. Ostaszewski, *Wietnam...*, s. 422–423.

²⁰ Szerzej na temat formowania się założeń i samego planu – strategii Westmorelanda zob. P. Ostaszewski, *Wietnam...*, s. 410–411; J.J. Clark, *Advice and Support...*, s. 94–96, 102.

przygotowane do symetrycznej konfrontacji amerykańskie siły zbrojne muszą dostosować się do realiów wojny asymetrycznej, toczonej z ukrywającym się przeciwnikiem, w niesprzyjających warunkach geograficznych i klimatycznych. Do niej zaś zarówno w wymiarze operacyjnym, jak i taktycznym nie były one wówczas w dostatecznym stopniu przygotowane. Zmiana sposobu prowadzenia walk, szkolenia, przewartościowania mentalności dowódców i żołnierzy musiała nastąpić, przy czym wymagała czasu. Owoce dostosowywania się MACV i podległych mu wojsk do realiów tej wojny, a przede wszystkim do jej wygrywania, miały zostać zebrane w roku 1967. Rozpoznanie przeciwnika, jego sposobów prowadzenia walki, wielkości sił jednostek, a także obszarów występowania miało spowodować trwałe przejście przez Amerykanów i południowych Wietnamczyków inicjatywy, a w konsekwencji doprowadzić do strategicznego oraz taktycznego zwycięstwa.

Wszelkie formy aktywności polityczno-militarnej Amerykanów w Wietnamie były bacznie obserwowane i analizowane przez siły komunistyczne. Przez ten terminem nie należy rozumieć tylko władz wojskowych oraz politycznych Wietnamu Północnego, ale także kraje tzw. bloku socjalistycznego. Te udzielały Hanoi realnej pomocy, tj. finansowej, technicznej i militarnej. Były wśród nich również właściwe służby wojskowe PRL²¹, które z wielką uwagą śledziły przebieg wojny²². Rozpoznanie sposobów jej prowadzenia przez USA miało niebagatelną wagę w ówczesnej zimno-wojennej rzeczywistości. Zarząd II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego opracowywał, a następnie w ramach reglamentowanego, objętego klauzulą „ściśle tajne” obiegu wewnętrznego rozdysponowywał studia i analizy (oparte na informacjach pozyskanych m.in. od polskiego attaché wojskowego w Hanoi oraz od członków Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru) poświęcone organizacji oraz bojowej obecności armii Stanów Zjednoczonych w Wietnamie. Przygotowywane były, niekiedy bardzo wnikliwe w swojej treści, serie tematyczne²³. Pozwalały one wyselekcjonowanemu odbiorcy zapoznać się nie tylko z przebiegiem walk, ale także ze strategią, taktyką, organizacją i uzbrojeniem wojsk obu stron konfliktu. Charakter, tematykę i merytoryczne znaczenie rzeczonych opracowań poddał przekrojowej analizie Przemysław Benken²⁴, jeden z najbardziej zaangażowanych w badania dziejów drugiego konfliktu indochińskiego historyków polskich²⁵. Niniejszy arty-

²¹ Na temat powstania wywiadu wojskowego PRL, jego działalności oraz rezultatów jego pracy zob. S. Cenkiewicz, *Długie ramię Moskwy. Wywiad wojskowy Polski Ludowej 1943–1991*, Poznań 2011, *passim*.

²² Na podstawie materiałów przygotowywanych przez pracowników Zarządu II, pracujących głównie w ataszacie wojskowym Ambasady PRL w Hanoi oraz w ramach MKKiN, wydano 10 zeszytów zawierających łącznie 42 analityczne teksty ukazujące realia i przebieg konfliktu indochińskiego.

²³ M.in. „Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie”, „Rozwój działań wojennych w Wietnamie”, „Rozwój działań wojennych na Półwyspie Indochińskim w latach 1968–1974”.

²⁴ P. Benken, *Wojna wietnamska w latach 1966–1967 w zeszytach Sztabu Generalnego Wojska Polskiego*, „Studia z Dziejów Polskiej Historiografii Wojskowej” 2012, t. 13, s. 109–122.

²⁵ Przemysław Benken jest m.in. inicjatorem oraz redaktorem serii wydawniczej *Studia nad wojnami w Indochinach*. Od 2013 r. ukazały się cztery tomy zawierające oryginalne teksty poświęcone konfliktom toczonym w XX w. na Półwyspie Indochińskim. Prace te są pewnym dopełnieniem dotychczas najcenniejszej w polskiej historiografii publikacji poświęconej politycznemu obliczu wojny wietnamskiej, tj. monografii autorstwa Piotra Ostaszewskiego – *Wietnam. Najdłuższy konflikt powojennego świata 1946–1975* oraz opracowań Łukasza

kuł nie jest próbą całościowego przeanalizowania treści materiałów opracowywanych przez Zarząd II, ale tylko ich wyselekcjonowanej części, umożliwiającej ukazanie sytuacji militarnej stacjonujących na terytorium Wietnamu Południowego wojsk amerykańskich w ostatnim kwartale roku 1967 r. w ujęciu peerelowskiego wywiadu wojskowego²⁶. Płaszczyzną rzeczonyj analizy będzie przede wszystkim bitwa o Dak To i sytuacja militarna w II CTZ. Pozwala to osiągnąć podstawowy cel artykułu, tj. uzyskanie odpowiedzi na temat faktycznej jakości analitycznego rozpoznania przeciwnika przez wywiad wojskowy PRL, a poniekąd i dokonania zbiorowej oceny wartości kadr tychże służb pracujących w obszarze analiz na odcinku wietnamskim.

Rozważania – przeprowadzone w niniejszym tekście – będą się koncentrować na ówczesnym *Ordre de Bataille* sił „wolnego świata”, stosowanej przez nich strategii i taktyce walki, na charakterystyce przebiegu i znaczenia listopadowych zaciętych bojów toczonych o Dak To w prowincji Kon Tum na Płaskowyżu Centralnym w II CTZ. Była to bowiem największa, najkrwawsza oraz najbardziej zacięta bitwa, którą Amerykanie i ich sojusznicy stoczyli w ostatnim kwartale 1967 r., kilka tygodni przed Ofensywą Tet²⁷. Walki te toczyły się na obszarze z operacyjnego punktu widzenia newralgicznym m.in. dla przetrwania Republiki Wietnamu. Były przy tym jednym z ważniejszych sygnałów świadczących o tym, że pomimo szeroko zakrojonych operacji podjętych w roku 1966 r.²⁸ oraz w poprzedzających bitwę miesiącach 1967 r.²⁹ siły nieprzyjaciela ciągle miały wysoką zdolność przeprowadzenia uderzenia na jednostki MACV, zdestabilizowania sytuacji operacyjnej wojsk amerykańskich, podjęcia bitwy, a następnie wycofania się na terytorium Kambodży. Dak To była sygnałem, znacznie wcześniejszym od wniosków płynących z Ofensywy Tet, że wbrew zapowiedziom gen. Williama C. Westmorelanda koniec wojny nie był bliski, a ostateczne zwycięstwo stawało się nierealne.

M. Nadolskiego o działaniach lotniczych w Wietnamie (zob. E.M. Nadolski, *Walki powietrzne nad Wietnamem Północnym w latach 1965–1968 na tle operacji Rolling Thunder*, t. 1–2) i Krzysztofa Kubiaka o zmaganiach m.in. 9. DP w delcie Mekongu.

²⁶ Nieodzownym elementem analizy jest porównanie opisu walk o Dak To na Płaskowyżu Centralnym, ukazanego w opracowaniach Zarządu II z ówczesnymi raportami amerykańskich agencji i opublikowanymi wynikami badań historyków. Dopiero wówczas uzyskamy odpowiedź na pytanie o jakość merytoryczną opracowań Zarządu II bezpośrednio omawiających konkretne operacje i bitwy.

²⁷ Szerzej na temat znaczenia bitwy dla sytuacji militarnej wojsk amerykańskich pod koniec 1967 r. zob. M.A. Eggleston, *Dak To and the Border Battles of Vietnam 1967–1968*, Jefferson, NC 2017, *passim*; *Operation MacArthur. The Battles at Dak To. Dedicated to the Men who Fought, Survived and Died during the Battles at Dak To, November 1967*, „2/503d Vietnam Newsletter” 2012, November, issue 47, s. 1–125.

²⁸ Wykaz operacji odnotowanych przez Zarząd II wymieniał ich 45; zob. AIPN, 01334/633, *Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część III*, Warszawa 1967, s. 34–38. Od 1 XII 1965 do 31 III 1966 r. odnotowano 27 operacji (AIPN, 01334/632, *Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część II*, Warszawa, czerwiec 1967, k. 28–29).

²⁹ W 1967 r. USA i ich sprzymierzeńcy przeprowadzili we wszystkich okręgach wojskowych w Wietnamie Południowym ponad 20 dużych operacji, angażujących po kilkadziesiąt tysięcy żołnierzy jednocześnie; zob. przyp. 55.

ROK 1967 – CELE, STRATEGIA, LICZBY, IMPLIKACJE

Zasygnalizowane już zostało, że był to szczególny rok dla amerykańskiego kontyngentu wojskowego w Wietnamie Południowym. Przede wszystkim w planach dowództwa miało nastąpić i nastąpiło zdynamizowanie własnych postępów bojowych. W konsekwencji pozwoliło to na uzyskanie operacyjnej przewagi nad przeciwnikiem, a zwłaszcza umożliwiło Amerykanom przejście inicjatywy w trwającym od lat konflikcie. Oznaczało to nie tylko zmodyfikowanie dotychczas stosowanej przez siły amerykańskie i ich sojuszników taktyki „szukaj i zniszcz”, ale także intensyfikację działań ofensywnych, zaangażowanie o wiele większej liczby jednostek i środków bojowych w równoległym czasie na różnych kierunkach działań. Rok 1967 miał być i *de facto* był rokiem ofensyw³⁰, a tym samym bojowej weryfikacji dotychczas wypracowanych technik i form walki z siłami północnowietnamskimi oraz VC³¹. Weryfikacja odbywała się w politycznej atmosferze niesprzyjającej wzrostowi zaangażowania się sił zbrojnych USA w konflikt indochiński. Ten zaś charakteryzował się występowaniem licznych paradoksów³², jakże utrudniających, a niekiedy wręcz uniemożliwiających osiągnięcie celów militarno-politycznych stawianych przed amerykańskimi wojskami w Wietnamie.

Zagadnienia te były przedmiotem obserwacji analityków peerelowskiego wywiadu wojskowego. W kontekście oceny amerykańskiej zdolności i operacyjnej celowości prowadzenia działań w Republice Wietnamu stwierdzali oni, że te w 1967 r. były ukierunkowane na: 1) zwiększenie bojowego zaangażowania się w konflikt sił sojuszniczych, tj. australijskich, nowozelandzkich, południowokoreańskich oraz tajlandzkich³³; 2) ustabilizowanie sytuacji polityczno-ekonomicznej w Wietnamie

³⁰ Zob. *Report on the war in Vietnam (as of 30 June 1968). Section II: report on operations in South Vietnam. January 1964 – June 1968*, by general W.C. Westmoreland commander, US Military Assistance Command, Vietnam, s. 131 i n.

³¹ W tej materii szczególną rolę odgrywał rok 1966 – określane zarówno przez ówczesnych, jak i w powojennej literaturze przedmiotu jako „okres rozwoju” przez siły zbrojne Stanów Zjednoczonych nie tylko swojego potencjału ludzkiego i materiałowego w Wietnamie, ale także podstawy operacyjnej do przyszłych działań, wdrażania w życie, weryfikacji, a w konsekwencji rozwoju strategii i taktyki odpowiedniej do tamtejszego teatru działań wojennych. Był to czas rozpoczęcia wielkich ofensywnych operacji; zob. *Report on the war in Vietnam (as of 30 June 1968). Section II: report on operations in South Vietnam. January 1964 – June 1968...*, s. 113–122; G. Kolko, *Anatomy...*, s. 179; P. Ostaszewski, *Wietnam...*, s. 422–423. Na znaczenie działań podjętych i zrealizowanych w 1966 r. zwracał uwagę gen. Westmoreland w swoim przemówieniu pt. „Sprawozdanie na temat postępów w wojnie w Wietnamie” wygłoszonym w Waszyngtonie 21 XI 1967 r. w Krajowym Klubie Prasy („PAP” 1968, kwiecień, nr 1(43), s. 61).

³² Na temat paradoksów, które komplikowały i ograniczały militarne możliwości oraz nie pozwalały wykorzystać technicznej przewagi amerykańskich sił zbrojnych, czyniąc ich zwycięstwo w walce bardzo problematycznym i niepewnym, zob. P. Ostaszewski, *Wojna generała...*, s. 183–185.

³³ W ocenie autorów opracowań Zarządu II Amerykanom zależało na doprowadzeniu do casusu koreańskiego, tj. do umiędzynarodowienia konfliktu i swojej interwencji (AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 36). Należy jednak podkreślić, że opinia na temat wzmocnienia zakresu militarnego zaangażowania się w Wietnamie sojuszników amerykańskich była zgodna z prawdą, czego dowodziły m.in. rezultaty lipcowej wizyty w Wietnamie amerykańskiego sekretarza obrony Roberta McNamary oraz starania gen. Westmorelanda, które skutkowały zwiększeniem zaangażowania militarnego oraz ekonomicznego Korei Południowej, Australii i Nowej Zelandii; szerzej zob. S. Larsen, J.L. Collins, *Vietnam studies: Allied Participation in Vietnam*, Washington 1975, s. 96 i n. (także *idem*, *Allied Participation in Vietnam*, Honolulu 2005). Nie oznaczało to, że dopiero przystąpiono do budowania „koalicji” lub „jej pozorów”. Działania wojsk amerykań-

Południowym, a tym samym rozbudowanie społecznej bazy wsparcia dla władz sąjonońskich w ich walce z komunistyczną partyzantką i regularnymi jednostkami NVA; 3) zwiększenie sił zbrojnych funkcjonujących na terytorium Wietnamu Południowego; 4) zintensyfikowanie działań przeciwpartyzanckich, izolowanie sił komunistycznych od ciągłej aprowizacji z terytorium Wietnamu Północnego, Laosu oraz Kambodży. Ostatni punkt w opinii analityków z Zarządu II współistniał z celem akcji lotniczych podejmowanych przeciw Północy. Miały one doprowadzić nie tylko do pokojowych rozmów z Hanoi, lecz także osłabić pozycję negocjacyjną przeciwnika, dając jednocześnie stronie amerykańskiej łatwość narzucenia wyłącznie swoich rozwiązań trwającego konfliktu³⁴. Należy przy tym podkreślić, że obserwacje, dokonane w opracowaniach przygotowanych przez Zarząd II Sztabu Generalnego WP, odtwarzały w sposób wieloaspektowy faktyczny stan toczącej się wojny. Ta zaś należała do bardzo dynamicznych konfliktów.

Według raportu dowódcy MACV gen. Westmorelanda wspólny Wietnamsko-Amerykański Połączony Plan Kampanii na rok 1967 zakładał intensyfikację działań pacyfikacyjnych na terenach kontrolowanych przez VC lub jednostki armii północnowietnamskiej. Przy czym to nie siły amerykańskie, ale wojska południowietnamskie miały być trzonem operacji pacyfikacyjnych³⁵. Z kolei na siłach zbrojnych USA miał spoczywać większy ciężar prowadzenia ofensywnego wysiłku bojowego wobec wrogich jednostek. Plan Westmorelanda zakładał podjęcie na wszystkich kierunkach militarnej presji, która dzięki wykorzystaniu wysokiej mobilności jednostek amerykańskich oraz ich sojuszników, sprawności systemu łączności i zabezpieczeniu logistycznemu jednostek, w połączeniu z ich bezsprzeczną przewagą ogniową oraz technologiczną, umożliwiła eliminację przeciwnika w jego „matecznikach”³⁶.

Tak odczytane przez wywiad wojskowy PRL amerykańskie cele wojenne w 1967 r. wymagały, jego zdaniem, realizacji szczegółowych wytycznych zawartych w planach tzw. II kontrofensywy wietnamskiej, trwającej od połowy 1966 r. Jej kontynuacja miała polegać na silnym uderzeniu w tzw. sanktuaria sił komunistycznych, czyli obszary bez-

skich w wymiarze politycznym miały skonstruowane swoje międzynarodowe zaplecze już znacznie wcześniej, jeszcze przed 1967 r. Inspirowanie i wykreowanie paktu bezpieczeństwa Azji Południowo-Wschodniej (SEATO) było tego najlepszym przykładem. Tym samym proamerykańska koalicja na rzecz wsparcia nie tylko politycznego, ale i militarnego w Wietnamie już funkcjonowała. Pod tym względem analitycy peerelowskiego wywiadu wojskowego nazbyt propagandowo postrzegali i prezentowali dążenia amerykańskie. Te przecież nie miały wówczas charakteru formowania polityczno-wizerunkowej koalicji, ale szukania realnych elementów wsparcia własnego wysiłku zbrojnego na wietnamskim teatrze działań wojennych.

³⁴ AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 36.

³⁵ Na temat założeń i realizacji programu pacyfikacji w latach 1966–1969 zob. G.S. Eckhardt, *Vietnam Studies. Command and Control 1950–1969*, Washington 1974, s. 64 i n. Jak zauważył Robert J. Thompson z Uniwersytetu Południowej Missisipi działania pacyfikacyjne nie odnosiły sukcesu z racji rozmiarów zniszczeń, których wojska amerykańskie i sojusznice dokonywały podczas stosowania strategii „szukaj i zniszcz”, zgodnie ze wskazaniami gen. Westmorelanda używano bowiem podczas niej dużych sił bojowych; R.J. Thompson, *Stany Zjednoczone wobec problemu pacyfikacji Republiki Wietnamu [w:] Studia nad wojnami w Indochinach*, t. 2, red. P. Benken, J. Słowiak, Zabrze–Tarnowskie Góry 2014, s. 106–107.

³⁶ *Report on the war in Vietnam (as of 30 June 1968). Section II: report on operations in South Vietnam. January 1964 – June 1968...*, s. 131–132.

względnie kontrolowane przez nie niekiedy od wielu lat. Likwidacja tamtejszych baz miała stanowić nie tylko gwarancję wyparcia sił nieprzyjaciela, zadania mu jak największych strat ludzkich i materiałowych oraz odniesienie taktycznego zwycięstwa, ale także zmniejszenie jego zdolności manewrowych, co w wymiarze operacyjnym oznaczało uniemożliwienie mu, a przynajmniej utrudnienie w dłuższej perspektywie czasowej prowadzenia skutecznych akcji wymierzonych w siły amerykańskie i ich sojuszników. Takimi obszarami w 1967 r. – według opracowań Zarządu II – wciąż pozostawały okolice Sajgonu, zwłaszcza obszar w pobliżu granicy kambodżańskiej (III CTZ), Płaskowyż Centralny (II CTZ), delta Mekongu (IV CTZ) oraz strefa zdemilitaryzowana (I CTZ)³⁷.

W latach poprzednich regularne jednostki sił zbrojnych Stanów Zjednoczonych prowadziły już duże działania ofensywne wymierzone w przeciwnika, ale nigdy nie równoległe na kilku obszarach Wietnamu i o tak dużej skali równoczesnego zaangażowania sił oraz środków. Zarząd II w 1967 r. trafnie oceniał, że Amerykanie planowali w jednakowym czasie realizować kilka działań bojowych siłami przekraczającymi ekwiwalent brygady na różnych kierunkach. To miał być klucz do sukcesu – do zdobycia operacyjnej inicjatywy w toczącej się wojnie³⁸. W tym też celu zakładano: „przez wyjście swoich wojsk w rejon granicy kambodżańskiej, p[ó]łn[ocny] zach[ód] od Sajgonu oraz na zach[ód] od Pleiku i utrzymanie tych rejonów, rozczłonkować siły FWN na trzy części, przeciąć linie komunikacyjne biegnące z Laosu i Kambodży, przez które było dostarczane zaopatrzenie, sprzęt oraz materiały. [...] – odrzucić siły FWN z żywności i zaludnionego pasa nadmorskiego w kierunku zachodnim, w słabo rozwinięte i trudno dostępne rejony górskie, pokryte dżunglą – rozszerzyć »strefy bezpieczeństwa« wokół baz, rejonów, dyslokacji wojsk i większych miast [...] – stopniowo rozszerzać działania bojowe w rejonie delty Mekongu”³⁹.

Nowe cele i zadania wymagały modyfikacji nie tylko operacyjnego myślenia o toczonej od dwóch lat wojnie, ale przede wszystkim zmian w taktyce walczących oddziałów. Pozyskanie terenu, który dotychczas był komunistycznym „sanktuarium”, nie mogło się już dokonywać przez stosowanie formuły „szukaj i zniszcz”, która była przecież elementem nie wojny błyskawicznej, ale wojny na wyczerpanie⁴⁰. Nowe cele, ich zakres, a przede wszystkim świadomość konieczności utrwalenia pozytywnych rezultatów prowadzonych działań zbrojnych, wymagały uzupełnienia dotychczasowej strategii

³⁷ AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 37. Według gen. Westmorelanda obszary te były najważniejsze dla zdobycia w wojnie trwałej inicjatywy operacyjnej i tym samym zapewnienia sobie zwycięstwa (J. Prados, *American Strategy in the Vietnam War* [w:] *The Columbia History of the Vietnam War*, red. D.L. Anderson, New York 2001, s. 247).

³⁸ Do 1966 r. Amerykanie stosowali defensywną strategię działań w Wietnamie, która w skali całego kraju pozwalała stronie komunistycznej na narzucanie tempa, zakresu i formy walki (G. Kolko, *Anatomy...* s. 177).

³⁹ AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 37.

⁴⁰ Nieskuteczność tej strategii, zwłaszcza w długoterminowym spacyfikowaniu danego obszaru, uwidaczniała się szczególnie w przypadku działań na terenach dotychczas kontrolowanych przez siły komunistyczne. Te pod presją przewagi ludzkiej i materiałowej wojsk amerykańskich ustępowały z obszaru operacji, aby po jej zakończeniu, po powrocie żołnierzy amerykańskich do swoich baz lub na pozycje wyjściowe, ponownie opanować teren. Takiego stanu rzeczy doświadczały elementy 25. DP walczące w tzw. żelaznym trójkącie; zob. R.J. Thompson, *Stany Zjednoczone wobec problemu...*, s. 108–109.

o jeden element – „utrzymać”. Oznaczało to, że w 1967 r. amerykańscy żołnierze nie tylko mieli za zadanie odszukać i wyeliminować przeciwnika, ale także na trwałe wyprzeć go z danego obszaru⁴¹. Tym samym na terenach czyszczonych z obecności VC lub NVA⁴² zakładano nowe bazy – w znacznej mierze były to punkty wsparcia ogniowego⁴³ – które zapewniały Amerykanom operacyjną manewrowość i ogniewą osłonę na danym obszarze⁴⁴. Wiązało się to jednak ze stałą potrzebą zwiększania liczby wojsk stacjonujących w Wietnamie Południowym, a także, wobec narastającej atomizacji infrastruktury bojowej „wolnego świata”, rodziło problem powstawania nazbyt wielu punktów nieodpornych na uderzenie większych jednostek komunistycznych. W przypadku zagrożenia należało wówczas udzielić im pomocy, często wchodząc w kontakt ogniowy z przeciwnikiem na terenie i w czasie przez niego wyznaczonym. To z kolei mogło prowadzić do utraty inicjatywy operacyjnej. Pewne tego znamiona ujawniły geneza i przebieg walk w rejonie Dak To.

Taktyka bojowa wojsk amerykańskich, wynikająca z przyjętej i stosowanej strategii, opartej na planie Westmorelanda⁴⁵, zakładała, że systematyczny, trwały nacisk na nieprzyjaciela – realizowany równoległe w obszarach dotychczas uznawanych za enklawy sił komunistycznych – nie tylko zmniejszy i ograniczy jego ofensywę na węzłowe i strategiczne punkty w kraju, ale dzięki zadaniu mu wielkich strat w żywej sile bojowej oraz w materiale bojowym przyczyni się do jego ostatecznej klęski. Oczywiście nie zakładano doprowadzenia do niej jeszcze w 1967 r., ale jak zauważyli autorzy opracowań z Zarządu II, rok ten miał być punktem zwrotnym w toczącej się wojnie⁴⁶.

Od pierwszych dni 1967 r. wojska amerykańskie przeprowadzały wiele operacji bojowych w całym Wietnamie Południowym. Jednak te najważniejsze, warunkujące osiągnięcie stawianych ww. celów, były wykonywane w rejonie Sajgonu, na Płaskowyżu Centralnym oraz w rejonie strefy zdemilitaryzowanej⁴⁷. Nieodzownym elementem tych

⁴¹ O tym nowym elemencie amerykańskiej strategii informowały opracowania wywiadu wojskowego PRL: AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 39.

⁴² Warto nadmienić, że w 1967 r. w niektórych operacjach rzeczono „czyszczenie” miało bardzo dosłowny charakter. M.in. podczas operacji „Cedar Falls” w ramach testowania metody „dozer infantry team” (działania o kryptonimie „Niagara Falls”) 6 spychaczy, wspomaganych przez 1. Batalion Inżynieryjny z 1. DP oraz 79. Grupę Inżynieryjną i osłanianych przez piechotę, wyrównało i oczyściło z wszelkiej roślinności teren o powierzchni ponad 9 km kw, co miało zniszczyć wszelkie możliwe schronienia zarówno VC, jak i NVA (R.R. Ploger, *Vietnam Studies: U.S. Army Engineers 1965–1970*, Washington 2000, s. 139–140; B.W. Rogers, *Vietnam Studies: Cedar Falls – Junction City: a Turning Point*, Washington 1989, s. 40–41, 60–66).

⁴³ Szerzej na temat roli i znaczenia punktów wsparcia ogniowego dla amerykańskiej strategii i taktyki działań zob. R.E.M. Foster, *Vietnam Firebases 1965–73. American and Australian Forces*, New York–Oxford 2007, *passim*. Ciekawą pozycją ukazującą rolę baz wsparcia ogniowego w działaniach operacyjnych i taktycznych piechoty oraz konfrontację artyleryjską z siłami północnowietnamskimi w DMZ jest W.J. Shkurti, *Soldiering on in a Dying War. The True Story of the Firebase Pace Incidents and the Vietnam Drawdown*, Kansas 2011. Zagadnienie użycia artylerii jako środka wsparcia ogniowego dla działań piechoty, w tym funkcjonowania baz wsparcia ogniowego, było szerzej omawiane przez opracowania Zarządu II, zob. AIPN, 01334/632, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część II, Warszawa, czerwiec 1967, k. 46–52.

⁴⁴ AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 39.

⁴⁵ Zob. przyp. 20.

⁴⁶ AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 37–38.

⁴⁷ Zostało to szczegółowo omówione w jednym z opracowań Zarządu II: AIPN, 01521/718, t. 6, Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie, z. 5, Warszawa 1967, k. 30–33.

działań było dążenie do trwałego odcięcia poszczególnych obszarów od niekontrolowanej styczności z granicą kambodżańską i laotańską, czyli zapobieżenie systematycznej infiltracji granic Wietnamu Południowego. Izolacja sił komunistycznych od zewnętrznego wsparcia miała być kluczem do sukcesu w wojnie⁴⁸. Pozostawało jednak pytanie, czy w ogóle była realna do przeprowadzenia. Nad zasadnością tych działań pochylali się także analitycy wywiadu wojskowego PRL.

W początkach roku inicjatywa znajdowała się bezapelacyjnie po stronie wojsk MACV. Kontynuowano działania wynikające z operacji bojowych zapoczątkowanych w 1966 r., zwłaszcza w jego ostatnich miesiącach, w tym chociażby operację „Attleboro” (14 września – 24 listopada)⁴⁹. Amerykanie, dążąc do wyparcia komunistycznych oddziałów z kontrolowanych przez nich terenów, byli zmuszeni kierować do walki znaczące siły i środki. Jak czytamy w opracowaniach Zarządu II, w wymiarze taktycznym celem było: „niszczenie wykrytych zgrupowań oddziałów FWN, wiązanie ich walką, innych natomiast – niszczenie baz, rejonów umocnionych, zaopatrzeniowych, szkoleniowych, rejonów formowania jednostek”⁵⁰. Co skwapliwie podkreślano, „rejony te stanowiły bazy wypadowe sił FNW, zmuszając interwentów do wydzielenia znacznych sił ochrony stałych obiektów i dróg komunikacyjnych”⁵¹. W konsekwencji w pierwszym kwartale 1967 r. Amerykanie przeprowadzili wielkie operacje przeciwko komunistycznym rejonom umocnionym⁵². Już w styczniu, wykorzystując dogodne warunki atmosferyczne pory suchej, przy użyciu znacznych sił lądowych, powietrznych i wsparcia artyleryjskiego na północny zachód od Sajgonu, w tzw. żelaznym trójkącie, rozpoczęto operację wstępną oznaczoną kryptonimem „Cedar Falls” (8–25 stycznia 1967 r.)⁵³, a następnie, od 22 lutego do 14 maja 1967 r.,

⁴⁸ Zmierzały do tego m.in. cele stawiane wojskom amerykańskim w ramach I fazy planu gen. Westmorelanda; zob. P. Ostaszewski, *Wietnam...*, s. 410–411; J.J. Clark, *Advice and Support...*, s. 102.

⁴⁹ J. Pimlott, *Wojna w Wietnamie...*, s. 72–83; *Report on the war in Vietnam (as of 30 June 1968). Section II: report on operations in South Vietnam. January 1964 – June 1968...*, s. 129, 283. Według ustaleń Zarządu II Sztabu Generalnego WP wojska amerykańskie oraz ich sojusznicy w 1966 r. przeprowadzili ponad 45 dużych operacji w sile powyżej jednego batalionu do dywizji (zob. przypis 28). Na temat kontynuacji w 1967 r. operacji i strategii zapoczątkowanych w roku poprzednim zob. G. Lewy, *America in Vietnam*, Oxford–New York 1979, s. 67–78; J.J. Wirtz, *The Tet Offensive...*, s. 42.

⁵⁰ AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 38.

⁵¹ *Ibidem*.

⁵² Komunistyczne „sanktuaria” charakteryzowały się istnieniem bardzo rozbudowanego i oryginalnego elementu wietnamskiego teatru działań wojennych, tj. systemu tuneli i podziemnych umocnień. Szerzej zob. K. Gruszka, *Rola wietnamskich umocnień i tuneli podczas wojny w Wietnamie w latach 1965–1975* [w:] *Studia nad wojnami w Indochinach*, t. 3..., s. 100–117; J. Pimlott, *Wojna w Wietnamie...*, s. 98; T. Mangold, J. Penycate, *The Tunnels of Cu Chi*, Novato CA 1986 (także wydanie polskie: *eidem*, *Wietnam: podziemna wojna*, tłum. S. Kędziński, Warszawa 2012); G.L. Rottman, *Tunnel Rat in Vietnam*, Oxford 2012.

⁵³ Operacja „Cedar Falls” polegała na działaniach zaplanowanych wedle taktyki „młota i kowadła” ukierunkowanych na zniszczenie, jak raportował Westmoreland, „obszaru, na którym od wielu lat rozwijały się logistyczne centrum Vietcongu oraz znajdowało się dowództwo IV Regionu Wojskowego, które kontrolowało wroga aktywność w Sajgonie i wokół niego”. Pomimo użycia w boju znaczących elementów 1. DP, 25. DP oraz 173. BPD oraz sił południowowietnamskich nie udało się zniszczyć dużych żywych sił przeciwnika. W dniu oficjalnego zakończenia operacji straty własne wynosiły 72 zabitych i 337 rannych, przy stratach wroga obliczanych na ok. 750 zabitych i 213 jeńców (*Report on the war in Vietnam (as of 30 June 1968). Section II: report on operations in South Vietnam. January 1964 – June 1968...*, s. 133). O ile Westmoreland uznawał w swoich

na terenie tzw. Strefy C w III CTZ, operację „Junction City” – jedną z największych operacji tej wojny. Ta w przeciwieństwie do operacji ją poprzedzającej przyniosła więcej pozytywnych rezultatów, zarówno w wymiarze taktycznym, jak i operacyjnym. Przeciwnikowi zadano poważne straty osobowe⁵⁴ i materiałowe, chociaż wielu partyzantom udało się wycofać poza strefę działań, a następnie po pewnym czasie powrócić. Niemniej jednak w wyniku „Junction City” Strefa C, dotychczas bezpieczna, niemalże hermetycznie zamknięta dla jednostek MACV baza sił komunistycznych, została przez wojska amerykańskie i sojuszniczne czasowo rozhermetyzowana. Nowa taktyka „szukaj – zniszcz – utrzymaj” zdawała się więc najlepszym rozwiązaniem walki z siłami komunistycznymi. Dodatkowo dzięki równoległemu prowadzeniu wielu operacji na różnych kierunkach i obszarach można było narzucić przeciwnikowi charakter wojny, zdominować jej tempo i przebieg. Opracowania Zarządu II informowały, że w samym tylko lutym 1967 r. Amerykanie prowadzili ponad 21 operacji⁵⁵ siłami o liczebności od batalionu do ekwiwalentnych dywizji, co

raportach operację „Cedar Falls” za sukces (zob. *ibidem*, s. 137), o tyle współcześni badacze nie potwierdzają słuszności tej oceny. John Pimlott uważa, że nie została ona zwieńczona sukcesem, zwłaszcza w wymiarze operacyjnym. Pomimo użycia znaczących sił i środków nie rozbito przeciwnika, który po kilku dniach odtworzył swoją aktywność militarną w regionie (J. Pimlott, *Wojna w Wietnamie...*, s. 96. Zob. też R.J. Thompson, *Stany Zjednoczone wobec problemu...*, s. 109). Przyczyny takiego stanu rzeczy należy się dopatrywać m.in. w krótkim okresie operacji spowodowanym potrzebą przerzucenia jednostek do wykonywania zadań w ramach operacji „Junction City” oraz w złym planowaniu operacyjnym, czego konsekwencją było nieefektywne wykorzystanie jednostek południowowietnamskich.

⁵⁴ Podczas całej operacji „Junction City” Amerykanie stracili 282 zabitych. Straty VC i wojsk północnowietnamskich szacowano na ponad 2800 zabitych (J. Pimlott, *Wojna w Wietnamie...*, s. 107). Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na oceny operacji zawarte w opracowaniach wywiadu wojskowego PRL. Te nie były jednolite ani też precyzyjne. Podkreślano w nich dość szczegółowo rozmach działań, użyte środki, ale jednocześnie niskie rezultaty, co w konfrontacji z faktami każe zachować znaczącą ostrożność podczas pracy z tym źródłem. W zeszycie 5 „Zbioru wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie”, przedstawiając aktywność bojową w pierwszym kwartale 1967 r., w przypadku operacji „Junction City” zapisano: „Dotychczasowy przebieg działań wskazuje, że nie nawiązano »większego kontaktu« z partyzantami” (AIPN, 01521/718, t. 6, Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie, z. 5, Warszawa 1967, k. 34). O ile od 22 do 28 lutego kontakty ogniowe, jak na rozmach operacji, były rzadkie, o tyle już 28 tegoż miesiąca (w siódmym dniu operacji) w okolicach bazy Prek Klok doszło do zaciętego boju, w wyniku którego Amerykanie stracili 25 zabitych i 28 rannych, a przeciwnik (batalion ze 101. pułku NVA) 167 zabitych. Kilka dni później w kolejnym starciu w tej samej okolicy siły VC straciły 197 zabitych, a z 19 na 20 marca doszło do całonocnej bitwy o Ap Bau II, w wyniku której Amerykanie stracili 3 zabitych i 63 rannych, a VC 277 zabitych (J. Pimlott, *Wojna w Wietnamie...*, s. 101, 103, 105, 107). Były to walki z pierwszego etapu operacji przeprowadzone w pierwszym kwartale 1967 r., a więc w okresie analizowanym przez opracowanie Zarządu II.

⁵⁵ Według raportu gen. Westmorelanda było ich 26, ale w całym roku, a nie tylko w lutym, przy czym niektóre były kontynuacją działań zapoczątkowanych w 1966 r., a inne zakończono już w 1968 r. lub po w 1969 r. po powstaniu raportu. Były to: operacja „Fairfax” (30 XI 1966 – 14 XII 1967 r.), „Sam Houston” (1 I – 5 IV 1967 r.), „Palm Beach” (6 I – 31 V 1967 r.), „Cedar Falls” (8–26 I 1967 r.), „Prairie II” (1 II – 18 III 1967 r.), „Pershing” (11 II 1967 – 19 I 1968 r.), „Enterprise” (13 II 1967 – 11 III 1968 r.), „Lien Ket 81” (17–22 II 1967 r.), „Junction City” (22 II – 14 V 1967 r.), „Oh Jac Kyo I” (7 III – 18 IV 1967 r.), „Francis Marion” (5 IV – 12 X 1967 r.), „Union” (21 IV – 17 V 1967 r.), „Kole Kole” (14 V – 7 XII 1967 r.), „Union II” (25 V – 5 VI 1967 r.), „Buffalo” (2–14 VII 1967 r.), „Kingfisher” (16 VII – 31 X 1967 r.), „Swift” (4–15 IX 1967 r.), „Dragon Fire” (5 IX – 30 X 1967 r.), „Senandoah II” (27 IX – 19 XI 1967 r.), „MacArthur” (12 X – 31 I 1968 r.), „Scotland” (1 XI 1967 – 31 III 1968 r.), „Kentucky” (1 XI 1967 – 29 II 1969 r.), „Wheeler/Wallowa” (11 XI 1967 – 11 XI 1968 r.), „Yellowstone” (8 XII 1967 – 24 II 1968 r.), „Saratoga” (8 XII 1967 – 11 III 1968 r.), „Uniontown” (17 XII 1967 – 8 III 1968 r.), „Maeng Ho 9” (17 XII 1967 – 30 I 1968 r.) i „Muscatine” (19 XII 1967 – 10 VI 1968 r.).

w praktyce oznaczało, że jednocześnie w działaniach bojowych uczestniczyło prawie 100 tys. żołnierzy⁵⁶. Nie zawsze jednak włożony wysiłek i zaangażowanie przekładały się na trwałe sukcesy operacyjne⁵⁷.

Na skuteczność tej metody prowadzenia walk wskazywały analizy oraz oceny dokonane przez wywiad wojskowy PRL, ale jednocześnie podkreślano ich ogromne koszty, materiałowe i organizacyjne utrudnienia⁵⁸, a także – co miało pokazać druga połowa roku – krótkotrwały rezultat. W ocenie Zarządu II Sztabu Generalnego WP wojskom amerykańskim co prawda udało się zniszczyć kilka znaczących baz partyzanckich, wejść na tereny dotychczas kontrolowane przez siły komunistyczne, zepchnąć je na „słabo rozwinięte gospodarczo i niezaludnione rejon górzyste”⁵⁹, a także dzięki działaniom lądowym doprowadzić i systematycznym uderzeniom artylerii polowej, okrętowej oraz lotnictwa doprowadzić do utrudnienia, a w niektórych rejonach przerwania jakiegokolwiek możliwości zaopatrywania oddziałów komunistycznych z Kambodży. Niemniej

Operacje „Lient Ket 81”, „Oh Jac Kyo I” i „Maeng Ho 9” były prowadzone przez ARVN oraz dywizje koreańskie. W sumie podczas wymienionych 26 operacji Amerykanie i ich sojusznicy – według raportu Westmorelanda z czerwca 1968 r. – mieli zlikwidować 49 260 żołnierzy wroga (*Report on the war in Vietnam (as of 30 June 1968). Section II: report on operations in South Vietnam. January 1964 – June 1968...*, s. 283–286. Zob. też <https://www.vietnam.ttu.edu/resources/operations/table.php>, dostęp 22 VI 2019 r.). Należy zachować szczególną ostrożność i bardzo krytyczny, naukowy stosunek do podawanych w różnych raportach liczb strat zadanych nieprzyjacielowi. Na błędy, a nawet swoiste patologie powstałe podczas tzw. liczenia strat przeciwnika wskazywano w literaturze przedmiotu wielokrotnie; zob. J. Pimlott, *Wojna w Wietnamie...*, s. 75.

⁵⁶ AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 38. W jednym z opracowań zaznaczano, że operacje w 1967 r. w porównaniu z działaniami z 1966 r. angażowały bezpośrednio w walkę mniejsze siły, co miało być rezultatem operowania przez komunistów w małych grupach; zob. AIPN, 01521/718, t. 6, Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie, z. 5, Warszawa 1967, k. 29–30. Opinia ta jest tylko częściowo prawdziwa. To, że jednostki VC czy NVA, operujące w mniejszych grupach, nie dążyły do wielkich starć na miarę bitwy w dolinie la Drang, było faktem znanym już w drugiej połowie 1966 r. I tu należy zgodzić się z opracowaniem, natomiast dyskusyjne, w świetle dostępnych źródeł, wydaje się tak radykalne, jak to wygląda w opracowaniu Zarządu II, zmniejszenie liczbowe sił amerykańskich wysyłanych do konkretnych operacji w 1967 r., jako niemalże *novum* w stosunku do dotychczas stosowanej strategii. Po pierwsze działania podejmowane w 1966 r. często były kontynuowane w roku następnym. Po drugie był to spójny okres realizacji II fazy planu Westmorelanda. Operacje „Junction City” czy też „MacArthur” wymagały użycia znacznych sił (sięgających kilkunastu tysięcy żołnierzy) zarówno w linii, jak i w odwodzie, a wskazane w opracowaniu duże operacje z 1966 r. („Eagle Claw”, „Masher” bądź „Utah”) w bezpośredniej walce nie operowały przeciw całymi dywizjami. Tym samym taktyczna różnica pomiędzy operacjami z 1966 i 1967 r. nie leży po stronie zaangażowanych sił i środków, ale w rozbudowaniu strategii „szukaj – zniszcz” o element „utrzymaj”, a także w permanentnym i równoległym prowadzeniu operacji, często na tym samym obszarze. Problem więc pojawił się raczej jedynie na kartach opracowania, nie zaś w rzeczywistości.

⁵⁷ M.in. w 1967 r. nastąpiło przełamanie bierności wojsk amerykańskich i południowowietnamskich w delcie Mekongu (IV CTZ). W połowie 1966 r. przetrzucono tam ponownie sformowaną 9. DP. Dzięki tej jednostce, tworzącej rdzeń wyspecjalizowanych i technicznie przygotowywanych do operowania na tym terenie Rzecznych Wojsk Zmechanizowanych, jej systematycznym działaniom i trwałej obecności udało się ograniczyć w sposób znaczący manewrową przestrzeń wojsk nieprzyjaciela. Niestety nie udało się go trwale wyeliminować. Uniikał on bowiem wielkich starć, tym samym, mimo przewagi technicznej, wojska amerykańskie były w stanie likwidować małe jednostki wroga (K. Kubiak, *Amerykańskie Mobilne Siły Rzeczne w Republice Wietnamu. Od powstania do Ofensywy Tet [w:] Studia nad wojnami w Indochinach*, t. 2..., s. 146–165. Por. W.B. Fulton, *Vietnam Studies: Riverine Operations 1960–1969*, Washington 1973, s. 5–185).

⁵⁸ Zob. m.in. AIPN, 01521/718, t. 6, Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie, z. 5, Warszawa 1967, k. 35–37.

⁵⁹ AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 38.

jednak w dłuższej perspektywie czasowej nie mogło być to fundamentem budowy zwycięstwa „wojsk interwencyjnych” w całej wojnie, a wręcz przeciwnie – dawało pewne możliwości siłom komunistycznym⁶⁰.

Uważano bowiem, co znalazło potwierdzenie w faktach, że rozproszenie sił amerykańskich, wydłużenie perymetru ich linii obronnych dawało jednostkom północnowietnamskim i oddziałom VC możliwość podejmowania skutecznych działań przeciwko mniejszym punktom-bazom USA i ich sojuszników, a tym samym pogłębiania „rozproszenia wysiłku wojsk amerykańskich oraz dezorientacji jego dowództwa”⁶¹. To zaś miało doprowadzić do odzyskania inicjatywy wojennej, przynieść korzyści pozamilitarne, a także dać grunt operacyjny do Ofensywy Tet⁶². Ponadto Wietnamczycy w odpowiedzi na amerykańskie operacje prowadzone w 1966 r. unikali konfrontacji z użyciem własnych dużych jednostek w sile pułku czy dywizji, dostrzegając szansę na przetrwanie w operowaniu znacznie mniejszymi formacjami. Tym samym straty ponoszone w ramach amerykańskich operacji typu „młota i kowadła” były mniejsze, aniżeli można by się spodziewać⁶³.

Eskalacja działań komunistycznych, do której doszło w drugiej połowie 1967 r. wraz z nastaniem pory deszczowej, wymuszała na Stanach Zjednoczonych zwiększanie własnego kontyngentu w Azji Południowo-Wschodniej⁶⁴, a to w 1967 r. ze względu na wzrost zarówno liczby ofiar⁶⁵, jak i finansowych kosztów

⁶⁰ *Ibidem*.

⁶¹ *Ibidem*, k. 40.

⁶² A. Wiest, *Inna wojna – próba obiektywnej oceny Armii Republiki Wietnamu* [w:] *Studia nad wojnami w Indochinach*, t. 2..., s. 65.

⁶³ AIPN, 01334/634, *Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe*, Warszawa 1968, k. 39. Ponadto od połowy 1967 r. siły komunistyczne przeszły do działań ofensywnych, co było m.in. konsekwencją reorganizacji dotychczasowej strategii walki i akceptacji planu „generalna ofensywa, generalne powstanie”, którego afirmacją stanie się Ofensywa Tet, a rok 1967 czasem wielkich operacyjnych przygotowań; zob. H.Y. Schandler, *America in Vietnam...*, s. 115–116.

⁶⁴ Skalę wzrostu zaangażowania amerykańskich sił zbrojnych w Wietnamie w 1967 r. ukazywał raport gen. Williama C. Westmorelanda. Informował on, że wielkość kontyngentu wzrosła z 385 tys. do 486 tys. żołnierzy, co oznaczało, że w jego dyspozycji było już nie 256, ale 278 batalionów. Pod koniec roku 28 szwadronów taktycznych zapewniało bezpośrednie wsparcie lotnicze wszelkich prowadzonych działań lądowych. W Wietnamie Południowym Amerykanie dysponowali ponad trzema tysiącami helikopterów zgrupowanych w 107 jednostkach, podczas gdy w roku poprzednim było ich „zaledwie” 68. Ponadto gwałtownie – z ponad 500 do 1200 sztuk – wzrosła liczba bombowców strategicznych B-52 zabezpieczających i przeprowadzających działania militarne w Azji Południowo-Wschodniej (*Report on the war in Vietnam (as of 30 June 1968). Section II: report on operations in South Vietnam. January 1964 – June 1968...*, s. 131). Westmoreland był zwolennikiem zwiększenia amerykańskiej obecności wojskowej w Wietnamie nawet o 200 tys. żołnierzy w stosunku do ich liczby z 1967 r. Jego zdaniem kontyngent wielkości 565 tys. żołnierzy gwarantował odniesienie sukcesu w walkach w ciągu trzech lat, a 665 tys. amerykańskich żołnierzy miało w jego ocenie przynieść zwycięstwo strategiczne w okresie dwóch lat (H.Y. Schandler, *America in Vietnam...*, s. 115–116).

⁶⁵ Straty wojsk amerykańskich w 1967 r. wynosiły: 9378 zabitych, a od 1960 r. do końca grudnia 1967 r. łącznie wynosiły one 16 651 osób (J. Pimlott, *Wojna w Wietnamie...*, s. 178; <https://www.ktroop.com/Honor-Roll/casualty.pdf>, dostęp 28 IV 2019 r.; http://www.rjsmith.com/kia_tbl.html, dostęp 28 IV 2019 r.). Duża liczba działań zbrojnych prowadzonych jednocześnie powodowała kumulację strat osobowych w stosunkowo krótkim czasie. Według ustaleń Herberta Schandlera tylko w jednym tygodniu marca 1967 r. Amerykanie mieli 232 zabitych, 1381 rannych i 4 zaginionych w akcji, co w sumie dawało liczbę 1617 żołnierzy trwale lub czasowo wyeliminowanych z walki (H.Y. Schandler, *America in Vietnam...*, s. 114). Na aspekt ten zwróciło uwagę opracowanie Zarządu II Sztabu Generalnego, podając, że od 5 II do 11 III 1967 r. Amerykanie stracili:

wojny⁶⁶, stawało się jednym z bardziej zapalnych tematów w wewnątrzamerykańskiej debacie politycznej⁶⁷. Należy też pamiętać o tym, że działania zbrojne w Indochinach rodziły dla Ameryki wieloaspektowe – nie zawsze korzystne konsekwencje. Te zaś wobec braku jednoznacznego sukcesu przybliżającego do zwycięskiego zakończenia wojny nabierały szczególnego znaczenia⁶⁸. Wykorzystało to skwapliwie Hanoi w swoim planowaniu strategicznym, przy wydatnej pomocy Moskwy.

Jednym z najbardziej widocznych, najczęściej prezentowanych oraz analizowanych w opracowaniach II Zarządu zagadnień była liczebność poszczególnych kontyngentów wojskowych biorących udział w wojnie po obu walczących stronach, w tym także ich

949 zabitych, 5009 rannych i 2564 zaginionych, przy czym ta ostatnia liczba jest całkowicie nieprawdziwa (AIPN, 015121/718, t. 6, Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie, z. 5, Warszawa 1967, k. 25). Na rozmiary strat wojsk amerykańskich w 1967 r. zwracały uwagę także inne opracowania wywiadu wojskowego PRL, według których od 1 I do 31 XII 1967 r. liczba zabitych wynosiła 9353, a rannych 62 004 żołnierzy, co łącznie dawało 71 357 żołnierzy poległych, trwale lub czasowo wyeliminowanych z pełnienia służby w Azji Południowo-Wschodniej. W ocenie polskiego wywiadu wojskowego od stycznia 1967 r. do końca października 1968 r. nastąpił najbardziej gwałtowny w czasie trwania całego konfliktu skok strat osobowych, wynoszący około 80 proc. ogółu strat dotychczas odnotowanych (AIPN, 2603/14087, Medyczne zabezpieczenie działań bojowych amerykańskich sił zbrojnych w Wietnamie Południowym, Warszawa 1971, s. 50–51; AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 47). W opracowaniu tym podano oficjalne dane władz amerykańskich: od 1961 do końca 1967 r. stracono 3031 samolotów i śmigłowców, z czego: 765 samolotów i 8 śmigłowców miało być zestrzelonych nad Wietnamem Północnym, 216 samolotów i 431 śmigłowców stracono nad Wietnamem Południowym, a 864 samoloty i 747 śmigłowców zostało zniszczonych na lotniskach (*ibidem*, k. 48–50). Tożsame informacje w kwestii osobowych strat wojsk amerykańskich w 1967 r. podawała PAP; zob. „PAP” 1968, kwiecień, nr 1(43), s. 45. Rok 1967 r. – a więc przed Ofensywą Tet będącą okresem najcięższych walk toczonych w tej wojnie – charakteryzował się dużą dynamiką wzrostu strat. Dla pełnego zobrazowania skali walk warto podkreślić, że w samym tylko grudniu wojska amerykańskie zabiły 7938 żołnierzy przeciwnika (J. Prados, *American Strategy in the Vietnam War...*, s. 253).

⁶⁶ W 1967 r. amerykańskie wydatki na wojnę przekroczyły w skali jednego roku 18,4 mld dolarów (AIPN, 01791/24, t. 2, Rozwój działań wojennych na Półwyspie Indochińskim w latach 1968–1974 (załączniki), Warszawa 1974, k. 13). Według innego opracowania peerelowskiego wywiadu wojskowego koszt jednego dnia działań bojowych w 1965 r. wynosił 1 mln dolarów, w końcu 1966 r., wraz z intensyfikacją aktywności operacyjnej, wzrósł do 3,7 mln dolarów (AIPN, 01521/718, t. 3, Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie, z. 6, Warszawa 1967, k. 21). Kolejne zaś opracowanie, bazując na oficjalnych zestawieniach władz USA, w tym planowanym wydatkowaniu budżetowym na rok 1966/1967, podawało, że z przewidywanej na finansowanie prowadzenia wojny sumy 21,8 mld dolarów: 5,1 mld przypadło na utrzymanie wojska, 6,3 mld na prowadzenie operacji przeciwpartyzanckich, 2,1 mld na środki amunicyjne dla sił powietrznych, 2,7 mld na amunicję dla sił lądowych, 1,7 mld na obsługę samolotów i śmigłowców, 3,1 mld na serwis sprzętu wojskowego, 0,8 mld na budowę i utrzymanie instalacji wojskowych. Wyliczono również, że średnie miesięczne koszty prowadzenia wojny przekroczyły 2 mld dolarów, a od sierpnia 1964 r. do połowy 1967 r. Stany Zjednoczone wydały na wojnę 47,2 mld dolarów (AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 13, 47). Dane z opracowań Departamentu Armii potwierdzają powyższe wysokie koszty wojny. W 1966 r. na działania w Azji Południowo-Wschodniej przewidywano w budżecie 12,3 mld dolarów (L.B. Taylor, *Vietnam Studies: Financial Management of the Vietnam Conflict 1962–1972*, Washington 1974, s. 20–23).

⁶⁷ W USA z każdym kolejnym miesiącem roku 1966 udział Amerykanów w konflikcie indochińskim był coraz bardziej krytykowany, aż w październiku następnego roku zaledwie 28 proc. Amerykanów akceptowało politykę Białego Domu wobec Wietnamu i obecność tam armii amerykańskiej (P. Ostaszewski, *Wietnam...*, s. 440–442). Szerzej N. Zaroulis, G. Sullivan, *Who Spoke Up? American Protest...*; S. Lens, *Vietnam: a War on Two Fronts*, Dutton–New York 1990, s. 62–80).

⁶⁸ Zob. *Implications of an Unfavorable Outcome in Vietnam, 11 September 1967* [w:] *Estimative Products on Vietnam 1948–1975*, red. J.K. Allen Jr., J. Carver, T. Elmore, Pittsburgh 2005, s. 393–426.

realny wpływ na sytuację militarną oraz polityczną w Wietnamie Południowym. Analiza tej problematyki stanowiła istotny element składowy całościowej oceny konfliktu indochińskiego, pozwalający zrozumieć m.in. ówczesne militarne położenie wojsk amerykańskich, a także dalsze perspektywy rozwoju sytuacji w 1967 r. i w latach kolejnych.

Skala zaangażowania militarnego Waszyngtonu w Azji Południowo-Wschodniej była bardzo duża. W 1966 r. nastąpił systematyczny wzrost stanu liczebnego wojsk amerykańskich i ich sojuszników w Wietnamie Południowym⁶⁹. Według jednego z opracowań Zarządu II w 1967 r. oraz w pierwszym kwartale 1968 r. siły USA i ich sojuszników oraz wojska południowowietnamskie liczyły łącznie 1 301 400 żołnierzy. Z tej liczby kontyngent amerykański wynosił 511 200 żołnierzy, wojska sojusznicze liczyły 58 200, a wojska południowowietnamskie 732 000 żołnierzy⁷⁰. Opracowania peerelowskiego wywiadu wojskowego wskazywały na znaczące, od 1965 r. systematycznie rosnące zaangażowanie amerykańskich sił zbrojnych w azjatycki teatr działań wojennych. Według ogólnych danych, którymi dysponował Zarząd II, w 1967 r. całościowy stan sił zbrojnych USA wynosił ponad 3 mln żołnierzy⁷¹ zgrupowanych w 19 dywizji lądowych oraz 14 brygad. Z tej liczby w Wietnamie miało przebywać siedem dywizji oraz cztery brygady⁷²,

⁶⁹ Opracowanie Zarządu II z 1967 r. informowało, że 1 XI 1966 r. amerykański kontyngent wynosił 331 400 żołnierzy, z czego 206 tys. z sił lądowych, 46 tys. z sił powietrznych, 22 tys. z sił morskich, 57 tys. z piechoty morskiej i 400 z gwardii obrony wybrzeża. W walce z komunistami wspierała ich licząca 750 tys. armia południowowietnamska i 51 800 żołnierzy z Australii, Nowej Zelandii, Filipin, Korei Południowej i Tajlandii; zob. AIPN, 01334/633, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część III, Warszawa 1967, s. 16–25. W Wietnamie Południowym w 1966 r. stacjonowało 385 300 żołnierzy (J. Pimlott, *Wojna w Wietnamie...*, s. 178; *The Encyclopedia of the Vietnam War. A Political, Social and Military History*, red. S.C. Tucker, Santa Barbara–Denver–Oxford 2011, s. 1693). W zeszycie nr 5 „Zbioru wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie” informowano, że na koniec 1966 r. zaangażowanie Stanów Zjednoczonych w Wietnamie wynosiło 390 tys. żołnierzy, z czego 245 tys. w siłach lądowych, 54 tys. w siłach powietrznych, 23 tys. w siłach morskich i 68 tys. w piechocie morskiej. Korea Południowa dysponowała wówczas kontyngentem wojskowym w liczbie 45 tys., Australia około 4700 żołnierzami, Nowa Zelandia 200, Filipiny 2000. W pierwszym kwartale 1967 r. o 37 400 żołnierzy wzrosło zaangażowanie Ameryki w wojnę, najwięcej w siłach lądowych (o 29 tys.) oraz w piechocie morskiej (o 6 tys.) (AIPN, 01521/718, t. 6, Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie, z. 5, Warszawa 1967, k. 22). Według opracowań Zarządu II w 1967 r. bezpośrednio w walkach brały udział dwie dywizje południowokoreańskie (45 tys.), australijski pułk SASR (4,5 tys.), jednostki filipińskie (2 tys.), jednostki tajlandzkie (1 tys.) oraz kontyngent nowozelandzki (350 żołnierzy), w sumie 52 850 żołnierzy (*ibidem*, t. 3, Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie, z. 6, Warszawa 1967, k. 13). W opracowaniu z 1974 r. pojawiają się nieco odmienne dane, ale różnice te nie są znaczące i oddają istotę zaangażowania militarnego USA i sojuszników. Według niego na dzień 31 XII 1966 r. w Wietnamie Południowym stacjonowało 239 400 żołnierzy z sił lądowych, 23 300 z sił morskich, 52 900 z sił powietrznych, 69 200 z piechoty morskiej oraz 500 z gwardii obrony wybrzeża, w sumie 385 300 osób, wspieranych przez 51 800 żołnierzy z państw sojusznicznych (AIPN, 01791/24, t. 2, Rozwój działań wojennych na Półwyspie Indochińskim w latach 1968–1974 (załączniki), Warszawa 1974, k. 23, 33). Zob. też AIPN, 2602/7976, Załącznik nr 1 pt. Notatka informacyjna – skład bojowy i liczebny sił zbrojnych USA i innych państw kapitalistycznych w południowo-wschodniej Azji na dzień 10 I 1968 r., Hanoi, 20 II 1968 r., k. 25, 28–30; E. Doyle, S. Lipsman, *The Vietnam Experience: America Takes Over 1965–1967*, Boston 1982, s. 130–133. Na temat roli i znaczenia australijskiego zaangażowania w konflikt w Azji Południowo-Wschodniej: R.J. Thompson, *Udział Australii w wojnie wietnamskiej* [w:] *Studia nad wojnami w Indochinach*, t. 1..., s. 163–181. Na temat *Ordre de Bataille* wojsk sojusznicznych: *The Encyclopedia of the Vietnam War. A Political...*, s. 1703–1705.

⁷⁰ AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 20.

⁷¹ AIPN, 01521/718, t. 3, Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie, z. 6, Warszawa 1967, k. 12.

⁷² Odmienne dane podawało inne opracowanie Zarządu II, które informowało o 9 dywizjach amerykańskich stacjonujących w Wietnamie (AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe,

w Korei Południowej stacjonowały dwie dywizje, w Europie pięć dywizji i jedna brygada, w Panamie jedna brygada oraz na Wyspach Hawajskich i Okinawie dwie brygady. W ocenie Zarządu II ponieważ 5 dywizji i 7 brygad pozostawało na terenie USA, biorąc udział w przygotowaniu do ewentualnego użycia na europejskim teatrze wojennym, oznaczało to, że w konflikt indochiński bezpośrednio – z całym swoim potencjałem ludzkim i materiałowym – zaangażowane było ponad 25 proc. sił amerykańskich, a około 33 proc. pośrednio⁷³. Dopełnieniem wojsk lądowych miało być ponad 50 proc. sił z ogółu lotnictwa taktycznego USA oraz 40 proc. z ogólnej liczby amerykańskich sił morskich rozdysponowanych na wodach Azji Południowo-Wschodniej⁷⁴.

Opracowania peerelewskiego wywiadu wojskowego, analizując sytuację militarną wojsk amerykańskich w Wietnamie w latach 1967–1968, dość szczegółowo, a co najważniejsze, zgodnie ze stanem faktycznym, przedstawiały ich liczebność oraz dyslokację. Oczywiście trzeba mieć na uwadze fakt, że wykorzystywano oficjalne dane amerykańskie lub materiały co prawda reglamentowane, ale nie ściśle tajne. Według opracowania z 1967 r. pt. „Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie” sytuacja ta przedstawiała się następująco: a) siły lądowe (US Army) – było to 268 tys. żołnierzy zgromadzonych w następujących związkach taktycznych: 1. Dywizja Kawalerii Powietrznej, 1., 4., 9., 25. dywizje piechoty, 173. BPD oraz 11. i 195. brygada piechoty lekkiej, b) siły powietrzne (US Air Force) – było to 55 tys. żołnierzy, c) Piechota Morska Stanów Zjednoczonych (USMC) – 74 tys. żołnierzy służących w ramach 1. i 3. Dywizji Piechoty Morskiej oraz d) siły morskie (US Navy) – 24 tys. marynarzy⁷⁵. Ważnym wsparciem działań operacyjnych prowadzonych na Półwyspie Indochińskim, a przede wszystkim na okalających go wodach terytorialnych, był komponent bojowy VII Floty⁷⁶.

Warszawa 1968, k. 21) oraz raporty attaché wojskowego z Ambasady PRL w Hanoi: AIPN, 2602/7967, Załącznik nr 18 pt. Notatka informacyjna z działań wojennych na terytorium Wietnamu w miesiącu grudniu 1967 r., Hanoi, 20 II 1968 r., k. 71.

⁷³ AIPN, 01521/718, t. 3, Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie, z. 6, Warszawa 1967, k. 11.

⁷⁴ *Ibidem*.

⁷⁵ *Ibidem*, k. 12. W kwestii wielkości wojsk lądowych opracowanie z 1974 r. podawało inne dane. Stan wojsk USA w Wietnamie na dzień 31 XII 1967 r. przedstawiał się następująco: wojska lądowe 319 500, siły morskie 31 700, siły powietrzne 55 900, piechota morska 78 200, gwardia obrony wybrzeża 500. W sumie było to 485 800 żołnierzy (por. AIPN, 01791/24, t. 2, Rozwój działań wojennych na Półwyspie Indochińskim w latach 1968–1974 (załączniki), Warszawa 1974, k. 23; AIPN, 2603/2970, Wojna narodowowyzwoleńcza narodu wietnamskiego (lata 1940–1974), Warszawa maj 1974, k. 56–57, 59. Zob. też P. Benken, *Ofensywa Tet 1968. Studium...*, s. 55, 76).

⁷⁶ Ze składu VII Floty, która grupuje ponad 600 jednostek, w tym około 200 bojowych z 12 lotniskowcami (zob. AIPN, 01521/718, t. 3, Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie, z. 6, Warszawa 1967 r. k. 15), na potrzeby działań zbrojnych w Azji Południowo-Wschodniej według danych na sierpień 1967 r. wydzielono: 3 lotniskowce uderzeniowe, 2 lotniskowce desantowe, 37 okrętów desantowych, 2 krążowniki, 33 niszczyciele i fregaty, 3 okręty podwodne, 6 trałowców i 3 okręty wsparcia ogniowego. Łącznie służyło na nich ponad 35 tys. marynarzy. Wsparcia udzielało im lotnictwo sił morskich Stanów Zjednoczonych. Według stanów na 1 VIII 1967 r. lotnictwo pokładowe dysponowało w Wietnamie: 120 samolotami szturmowymi, 72 samolotami myśliwskimi, 30 maszynami przeznaczonymi do rozpoznania elektronicznego, 18 samolotami do tankowania w powietrzu i 12 śmigłowcami. Ponadto około 470 jednostkami, w tym 264 śmigłowcami, dysponowało lotnictwo piechoty morskiej: AIPN, 01791/24, t. 2, Rozwój działań wojennych na Półwyspie Indochińskim w latach 1968–1974 (załączniki), Warszawa 1974, k. 30–31. W następnych latach stopień zaangażowania jednostek VII Floty w działania na wodach wokół Półwyspu Indochińskiego ulegał zmianie, zob. AIPN, 0665/133, Doświadczenia amerykańskich sił morskich w wojnie wietnamskiej (Zagadnienia użycia floty), Warszawa 1971, s. 8; AIPN, 2602/7976, Załącznik nr 1 pt. Notatka infor-

Ponadto do działań logistycznych i bojowych w Wietnamie Południowym mógł zostać wykorzystany liczący 35 tys. kontyngent wojsk amerykańskich stacjonujących w Tajlandii (Syjamie), 8 tys. żołnierzy z wyspy Guam oraz również zespół wojsk stacjonujących na terytorium Japonii (Okinawa) Filipin (50 tys. żołnierzy).

Bardziej szczegółowe dane zawarte zostały w seryjnym opracowaniu pt. „Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe” wydrukowanym w 1968 r. Zwracano w nim uwagę na wzrost liczby żołnierzy, który nastąpił między 1966 a 1968 r., co, jak słusznie wskazywali analitycy z Zarządu II, było naturalną konsekwencją wdrażania przez MACV planu ofensywnych kampanii prowadzonych przeciwko komunistycznym bazom operacyjnym w 1967 r. W przypadku wojsk lądowych wzrost ten wynosił ponad 92 tys. żołnierzy⁷⁷, w siłach powietrznych była to wielkość rzędu 3000, siły morskie zostały zasilone o ponad 10 tys. dodatkowych żołnierzy, piechota morska, która prowadziła bardzo aktywną strategię w I CTZ oraz w II CTZ, zmuszona była powiększyć swoje stany osobowe o 15 tys.⁷⁸ Wzrost, co prawda w porównaniu z innymi formacjami niewielki, bo o 800 osób, nastąpił w przypadku jednostek gwardii obrony wybrzeża przeprowadzających m.in. operację „Market Time”⁷⁹. Według rzeczzonego opracowania w skład sił lądowych stacjonujących i prowadzących działania operacyjne w Wietnamie Południowym na przełomie 1967 i 1968 r. wchodziły następujące związki i oddziały: 1. Dywizja Kawalerii Powietrznej (zwana „First Team”) stacjonująca (miejsce postoju sztabu) w An Khe (II CTZ), a następnie od 1968 r. w Phu Bay (I CTZ); 1. Dywizja Piechoty („Big Red One”) stacjonująca w Di An (III CTZ); 4. Dywizja Piechoty („Ivy Division”) stacjonująca w Pleiku (II CTZ), w różnym okresie jej brygady były dyslokowane do I oraz II CTZ; 9. Dywizja Piechoty („Old Reliables”) stacjonująca w Long Thanh (IV CTZ); 25. Dywizja Piechoty („Tropic Lighting”) stacjonująca w Cu Chi (III CTZ); 101. Dywizja Powietrzno-Desantowa („Screaming Eagles”) stacjonująca na przedmieściach Hue (I CTZ), chociaż opracowanie Zarządu II błędnie podawało okolice Sajgonu⁸⁰; dywizja „Americal” stacjonująca w Chu Lai (I CTZ); 173. Brygada

macyjna – skład bojowy i liczbowy sił zbrojnych USA i innych państw kapitalistycznych w południowo-wschodniej Azji na dzień 10 I 1968 r., Hanoi, 20 II 1968 r., k. 24–25. Według oceny Zarządu II do zadań marynarki wojennej Stanów Zjednoczonych podczas działań zbrojnych w Wietnamie, w tym wydzielonego komponentu z VII floty, należały: „1. wykonywanie uderzeń za pomocą lotnictwa pokładowego i artylerii okrętowej na obiekty DRW celem niszczenia potencjału militarnego [i] ekonomicznego tego kraju, 2. kontrola żegluga kabotażowej wzdłuż całego wybrzeża Wietnamu i żegluga śródlądowej w Wietnamie Południowym, w celu przerwania dostaw zaopatrzenia i przerzutu sił FWN, 3) wsparcie ogniowe piechoty morskiej i sił lądowych w Wietnamie południowym” (AIPN, 01334/639, *Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IX: Technika bojowa sił morskich*, Warszawa 1969, s. 9). Do realizacji tych działań przekierowane zostały także okręty ze składu floty rezerwowej.

⁷⁷ AIPN, 01334/634, *Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe*, Warszawa 1968, k. 20. Odmienne dane zostały zawarte w innym opracowaniu, według którego stan wojsk lądowych w Wietnamie Północnym na dzień 31 XII 1967 r. wynosił 359 tys. i był o 40 300 żołnierzy większy niż w 1966 r.: zob. AIPN, 01791/24/, t. 1, *Rozwój działań wojennych na Półwyspie Indochińskim w latach 1968–1974*, Warszawa 1974, k. 26.

⁷⁸ AIPN, 01334/634, *Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe*, Warszawa 1968, k. 20.

⁷⁹ Na temat operacji zob. J. Pimlott, *Wojna w Wietnamie...*, s. 114; K. Kubiak, *Działania amerykańskiej marynarki...*, s. 184.

⁸⁰ Warto podkreślić, że w okresie powstawania opracowania, tj. w drugiej połowie 1968 r., 101. Dywizja Powietrznodesantowa była już po reorganizacji i przeszła na etaty dywizji powietrzno-manewrowej (<http://www.magnum-x.pl/artykul/krzyczaceorlywvietnamie3>, dostęp 1 V 2019 r.).

Powietrznodesantowa („Sky Soldier”) stacjonująca w Bien Hoa (III CTZ), aczkolwiek jej komponenty walczyły w operacjach przeprowadzanych na Płaskowyżu Centralnym w II CTZ; 199. lekka Brygada Piechoty („Redcatchers”) stacjonująca w Phuoc Binh (III CTZ); 3. Brygada 82. Dywizji Powietrznodesantowej („All American”) stacjonująca w An Khe (II CTZ); 11. Rozpoznawczy Pułk Pancerny („Blackhorse”) stacjonujący w Xuan Loc (III CTZ); 1. Brygada Lotnictwa sił lądowych stacjonująca w Tan Son Nhut (III CTZ); 18. Brygada Saperów stacjonująca w Cam Ranh (II CTZ); 20. Brygada Saperów stacjonująca w Long Binh (III CTZ); 1. Brygada Łączności stacjonująca w Tan Son Nhut (III CTZ); 5. Grupa Wojsk Specjalnego Przeznaczenia („Green Berets”) stacjonująca w Nha Trang (II CTZ); artyleria polowa tworzona przez pięć grup rozlokowanych w różnych CTZ. Z kolei w skład piechoty morskiej wchodziły: 1. Dywizja Piechoty Morskiej stacjonująca w Da Nang (I CTZ), 3. Dywizja Piechoty Morskiej stacjonująca w Phu Bay (II CTZ) oraz dwa pułki z 5. Dywizji Piechoty Morskiej przeznaczone jako wzmocnienie 1. i 3. DPM⁸¹.

Opracowania Zarządu II ujęte w formie tematycznych i seryjnych wydawnictw szczegółowo analizowały zagadnienia organizacji i działalności amerykańskich sił powietrznych oraz morskich w Indochinach⁸². Weryfikacja tychże zarówno na podstawie amerykańskich raportów wojskowych, jak i literatury przedmiotu wskazuje, że były to ustalenia w zasadzie odpowiadające rzeczywistości. Źródłowo oparte zostały w znacznej mierze na reglamentowanych raportach i opracowaniach amerykańskich władz wojskowych dotyczących aktywności bojowej w Wietnamie, do których dotarli oficerowie Zarządu II. Ci często we własnych wydawnictwach zamieszczali kilkustronicowe, przetłumaczone fragmenty opracowań amerykańskich. Tak też było m.in. w ściśle reglamentowanym i objętym klauzulą „poufne” opracowaniu

⁸¹ AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 22–23. Podobną dyslokację wojsk amerykańskich przedstawiał wysłany do Wydziału Attacatów Wojskowych w Ministerstwie Obrony Narodowej przez attaché wojskowego, morskiego i lotniczego Ambasady PRL w Hanoi płk. dypl. prof. Kurnikowicz załącznik nr 1 pt. Notatka informacyjna – skład bojowy i liczbowy sił zbrojnych USA i innych państw kapitalistycznych w południowo-wschodniej Azji na dzień 10 I 1968 r., sporządzony na podstawie danych liczbowych uzyskanych od attaché wojskowego ZSRR w Hanoi (AIPN, 2602/7976, Załącznik nr 1 pt. Notatka informacyjna – skład bojowy i liczbowy sił zbrojnych USA i innych państw kapitalistycznych w południowo-wschodniej Azji na dzień 10 I 1968 r., Hanoi, 20 II 1968 r., k. 21–22). Na temat jednostek US Army i ich rozmieszczenia w Wietnamie zob. też G.L. Rottman, *The US Army in the Vietnam War 1965–1973*, Oxford 2008, s. 65–89; E. Doyle, S. Lipsman, *The Vietnam Experience: America Takes Over...*, s. 178.

⁸² AIPN, 01334/638, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część VIII: Lotnicza technika bojowa sił powietrznych, lądowych i morskich, Warszawa 1968, *passim*; AIPN, 01334/635, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część V: Siły powietrzne, Warszawa 1968, *passim*; AIPN, 01334/639, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IX: Technika bojowa sił morskich, Warszawa 1969, *passim*. Bardzo szczegółowych informacji o organizacji oraz aktywności bojowej amerykańskich sił powietrznych w Indochinach dostarczały raporty sporządzone przez attaché wojskowego, morskiego i lotniczego Ambasady PRL w Hanoi, zob. AIPN, 2602/8423, Notatka informacyjna sporządzona przez płk. dypl. Jana Kamela. Dot[ycząca] działania lotnictwa i okrętów USA przeciw DRW od sierpnia 1964 roku do listopada 1968 roku, sporządzona na podstawie informacyjnych materiałów dowództwa VII Floty USA drukowanych w Sajgonie, 29 V 1969 r., s. 282–287; AIPN, 2602/7976, Załącznik nr 1 pt. Notatka informacyjna – skład bojowy i liczbowy sił zbrojnych USA i innych państw kapitalistycznych w południowo-wschodniej Azji na dzień 10 I 1968 r., Hanoi, 20 II 1968 r., k. 23–27; *ibidem*, Załącznik nr 2 pt. Notatka informacyjna o charakterze i właściwościach działań lotnictwa amerykańskiego przeciwko DRW w 1967 r., Hanoi, 20 II 1968 r., k. 32–33.

pt. „Rozwój działań wojennych na Półwyspie Indochińskim w latach 1968–1974”, którego załącznik nr 17 – „Skład bojowy amerykańskich sił zbrojnych w Wietnamie Południowym i Syjamie w latach 1968–1969”⁸³ – był zarówno w treści, jak i w formie niemalże wierną kopią „załącznika J” – „Ważniejsze jednostki wojskowe Stanów Zjednoczonych i wolnego świata w Wietnamie” – pochodzącego z obszernego raportu gen. Williama C. Westmorelanda z lipca 1968 r.⁸⁴ Chociażby na podstawie tego źródła informacji, a nie było ono oczywiście jedyne, można założyć, że wywiad wojskowy PRL dysponował w wymiarze syntetycznym niemalże całościową, pogładową wiedzą o amerykańskim wieloaspektowym zaangażowaniu militarnym w Indochinach.

Opracowania Zarządu II wskazywały również na skalę militarnego wsparcia, którego władzom sajgońskim udzielili nieamerykańscy sojusznicy. W 1967 r. na terytorium Republiki Wietnamu znajdowało się 52 850 takich żołnierzy⁸⁵. Ponadto dokładnie analizowano wielkość i, co najważniejsze, jakość wojsk południowowietnamskich. Podkreślano przy tym, że były w one zorganizowane na wzór amerykański⁸⁶. Według ustaleń Zarządu II na 31 grudnia 1967 r. stany osobowe wojsk sajgońskich przedstawiały się następująco: w wojskach regularnych służyło łącznie 330 tys. żołnierzy, z czego 283 tys. w siłach lądowych, 14 tys. w siłach powietrznych, 15 tys. w siłach morskich, 9 tys. w piechocie morskiej. Dodatkowo w wojskach regionalnych miało służyć 402 tys. osób, z czego 146 tys. w siłach regionalnych zgrupowanych w 700 kompaniach, 143 tys. w siłach popularnych i 113 tys. w siłach policyjnych oraz oddziałach paramilitarnych. W sumie w siłach zbrojnych władz sajgońskich znajdowało się 732 tys. żołnierzy⁸⁷. Należy jednak pamiętać, że były one bardzo niejednorodne zarówno pod względem poziomu dowodzenia, taktycznego wyszkolenia żołnierzy, ich uzbrojenia, jak i oczywiście morale. Na to ostatnie szczególnie zwracano uwagę, analizując, jakże ważne nie tylko z operacyjnego, ale i propagandowego punktu widzenia, zjawisko dezercji⁸⁸.

⁸³ AIPN, 01791/24, t. 2, Rozwój działań wojennych na Półwyspie Indochińskim w latach 1968–1974 (załącznik), Warszawa 1974, k. 25–28.

⁸⁴ *Report on the war in Vietnam (as of 30 June 1968). Section II: report on operations in South Vietnam. January 1964 – June 1968...*, s. 275–278.

⁸⁵ Zob. przyp. 69.

⁸⁶ Oceny i opinie zawarte w opracowaniach Zarządu II pokrywają się z ustaleniami historyków, zob. A. Wiest, *Vietnam's Forgotten Army. Heroism and Betrayal in the ARVN*, New York 2009, s. 65 i n.

⁸⁷ AIPN, 01791/24, t. 2, Rozwój działań wojennych na Półwyspie Indochińskim w latach 1968–1974 (załącznik), Warszawa 1974, k. 16. Odmienne dane m.in. w kwestii sił policyjnych i w ogóle rozmiarów potencjału bojowego ARVN przedstawiono w zeszycie nr 6 „Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie” z 1967 r., co wynikało z tego, że materiał powstał w połowie roku i nie obejmował jego ostatnich miesięcy: zob. AIPN, 01521/718, t. 3, Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie, nr 6, Warszawa 1967, k. 13. Dotychczas w polskiej historiografii w sposób najbardziej kompleksowy i wieloaspektowy analizy organizacji, zdolności operacyjnej oraz wartości bojowej Armii Republiki Wietnamu (ARVN), wskazania i omówienia jej słabych oraz mocnych stron dokonał Przemysław Benken: P. Benken, *Ofensywa Tet 1968. Studium...*, s. 77–89. Zob. też A. Wiest, *Inna wojna – próba obiektywnej oceny Armii Republiki Wietnamu [w:] Studia nad wojnami w Indochinach*, t. 2..., s. 61–85; AIPN, 2602/7967, Załącznik nr 4 pt. Notatka informacyjna o lotnictwie Wietnamu Południowego na 1 I 1968 r., Hanoi, 20 II 1968 r., k. 35–37.

⁸⁸ Opracowanie Zarządu II Sztabu Generalnego WP informowało, że w 1961 r. doszło do 17 tys. przypadków dezercji, w 1964 r. – 72 tys., w 1965 r. 101 tys., a w 1966 r. 150 tys. (AIPN, 01521/718, t. 3, Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie, nr 6, Warszawa 1967, k. 21). Oczywiście to nie wywiad wojskowy PRL, choć podawane przez niego dane były zgodne z rzeczywistością, był podstawowym analitykiem zjawiska

W kwestii modyfikacji strategii wojsk amerykańskich w Wietnamie przeprowadzonej w 1967 r. i wynikających z tego faktu konsekwencji opracowanie Zarządu II podkreślało, że znaczące liczbowo zaangażowanie sił zbrojnych USA w Wietnamie w sposób naturalny generowało nowe wyzwania, jeśli nawet nie problemy. Wiązało się to przede wszystkim z koniecznością ograniczenia rezerw strategicznych przygotowywanych do działań na innych teatrach działań wojennych. Dlatego pomimo dużego stanu osobowego armii amerykańskiej, który łącznie z personelem cywilnym przekraczał w 1967 r. 4 mln osób, istniał niedobór kadr na innych odcinkach, często newralgicznych dla bezpieczeństwa zewnętrznego państwa⁸⁹. W celu utrzymania swojego potencjału bojowego w Azji Południowo-Wschodniej Pentagon – w ocenie Zarządu II – był zmuszony albo uszczuplać inne TDW (teatry działań wojennych), albo przedłużać i tak niekrótki, bo roczny okres służby zamorskiej w Azji Południowo-Wschodniej, albo zwiększać liczbę poborowych. Nie było to akceptowane społecznie, a tym samym odrzucane przez polityków postrzegających wojnę w kategoriach balastu w okresie wyborczym. Tym samym systematyczny wzrost liczebności wojsk amerykańskich w Wietnamie⁹⁰ był dla administracji Johnsona wielkim obciążeniem politycznym, wymagającym jednocześnie szybkiego spektakularnego sukcesu i wysłanego do społeczeństwa jednoznacznego sygnału świadczącego o wygraniu tej wojny. Było to również nie lada wyzwanie dla logistycznych struktur sił zbrojnych Stanów Zjednoczonych. Mając na uwadze operacyjne możliwości sił komunistycznych, analitycy Zarządu II, podkreślali, że rozbudowywanie potencjału amerykańskiego w wietnamskim TDW nie przyniesie trwałego sukcesu i należy widzieć w tym jedynie niczego nierozwiązujący półśrodek⁹¹, a nie niezbędne działanie mające szanse zmienić oblicze wojny. Choć w opracowaniu peerelowskiego wywiadu wojskowego o tym nie pisano, to lektura amerykańskich dokumentów, raportów MACV i CJSC dawała do zrozumienia, że bez rozszerzenia

dezercji z armii południowowietnamskiej, ale dowódcy amerykańscy. Wedle opracowania Departamentu Armii istniała dość szeroka gama czynników, które wpływały na decyzje o dezercji. W pierwszym kwartale 1966 r. z samej tylko 5. DP uciekło 2510 żołnierzy. W 1964 r., według amerykańskich opracowań, z różnych formacji zbrojnych Wietnamu Południowego zdezerterowało około 73 tys. żołnierzy, a w 1965 r. już ponad 113 tys. Z kolei w 1966 r. jeden na pięciu żołnierzy AVRN miał dopuścić się przestępstwa dezercji. Przy czym najwięcej przypadków odnotowywano w III CTZ, czego przyczyną miała być bliskość Sajgonu (J.L. Collins jr., *Vietnam Studies: The Development and Training of the South Vietnamese Army 1950–1972*, Washington 1975, s. 56–62; S. Lens, *Vietnam: a War...*, s. 59). W 1967 r. nastąpił spadek dezercji o 30 proc. w stosunku do roku poprzedniego. Według ustaleń Guentera Lewy'ego w 1967 r. z jednostek południowowietnamskich zdezerterowało 77 714 żołnierzy. Dla porównania w tym samym roku z sił NVA oraz VC uciekły 17 672 osoby. W kolejnych latach radykalnie wzrosła liczba dezercerów z wojsk sajońskich: w 1968 r. było ich 116 064, w 1969 r. – 107 942, w 1970 r. – 126 753, w 1971 r. – 140 177, a w 1972 r. – 132 tys. Około 14 proc. z nich powracało do swoich macierzystych jednostek. Z kolei największą skalę dezercji z sił komunistycznych odnotowano w 1969 r.: 28 405 osób (G. Lewy, *America in Vietnam*, Oxford–New York 1979, s. 172–174; G. Kolko, *Anatomy...*, s. 259–260). Ważnym miernikiem poziomu morale wojska były także liczba i rozmiary buntów w szeregach armii sajońskiej; zob. AIPN, 01521/718, t. 3, Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie, nr 6, Warszawa 1967, k. 22.

⁸⁹ AIPN, 01521/718, t. 3, Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie, nr 6, Warszawa 1967, k. 12.

⁹⁰ Według opracowania w 1960 r. w Wietnamie znajdowało się 2 tys. instruktorów wojskowych, w 1962 r. – 12 tys., w 1963 r. – 16 tys., w 1964 r. – 23 tys., we wrześniu 1965 r. – 125 tys. żołnierzy regularnych jednostek, w październiku 1966 r. – 323 tys., a w marcu 1967 r. – 430 tys. żołnierzy (*ibidem*, k. 12).

⁹¹ *Ibidem*, k. 12.

o Laos i Kambodżę lądowej strefy działań bojowych wojsk amerykańskich oraz ich sojuszników, a tym samym zlikwidowania nie tylko tamtejszych baz wietnamskich, ale i całego szlaku Ho Chi Minha, nie ma mowy o szybkim, a zwłaszcza zwycięskim zakończeniu walk w Wietnamie.

Na prowadzenie działań wojennych przez amerykańskie siły zbrojne w sposób naturalny wpływ miały nie tylko liczebność własnego kontyngentu oraz wojsk sojuszniczych, lecz również bojowe możliwości przeciwnika. Z amerykańskich danych wywiadowczych, którymi operował Richard Helms, dyrektor Centrali Wywiadu (DCI), wynika, że 1 października 1967 r. Wietnam Północny dysponował siłą zbrojną liczącą 471 tys. żołnierzy, z czego w siłach lądowych 447,5 tys., w siłach powietrznych 4,5 tys., w marynarce wojennej 2,5 tys. i w „Public Security Forces” 10,5 tys. Z tego w Laosie miało stacjonować 13 tys. żołnierzy, a w Wietnamie Południowym 54 tys.⁹² Amerykańskie raporty wskazywały, że w październiku 1967 r. siły komunistyczne w Wietnamie Południowym, złożone zarówno z jednostek NVA, jak i oddziałów VC, liczyły w sumie 118 tys. żołnierzy⁹³. Kontyngent północnowietnamskiej armii, zorganizowany w ramach Frontu B-3⁹⁴, obejmował 54 tys. żołnierzy i był złożony z 7 dywizji⁹⁵, w których skład wchodziło 26 pułków tworzonych przez 106 batalionów⁹⁶. Z kolei jednostki VC – obliczane wówczas na ponad 64 tys. partyzantów – były zorganizowane w ramach 2 dywizji, tworząc 11 pułków opartych na 96 batalionach. Ponadto dysponowano jeszcze 234 samodzielny/wydzielonymi kompaniami i 54 samodzielny/wydzielonymi plutonami⁹⁷. Amerykanie zwracali również uwagę na to, że we wcześniejszych szacunkach doszło do przeszacowania siły wroga. Opierając się na zdobytych dokumentach kierownictwa komunistycznego podziemia, uważano, że w 1966 r. partyzanci dysponują siłą od 170 tys. do 180 tys. ludzi. Weryfikacja tych danych, nawet przy uwzględnieniu niemożności dokładnego określenia zakresu terytorialnego operowania oddziałów wroga, spowodowała, że w 1967 r. w najbardziej zawyżonych zestawieniach posługiwano się już liczbą 70 do 90 tys. partyzantów⁹⁸. Należy jednak podkreślić, że raporty amerykańskie – nawet tworzone przez tę samą agendę – nie były jednomyślne w swoich obliczeniach co do wielkości sił komunistycznych walczących na terytorium Wietnamu Południowego. W sierpniu 1967 r. w dokumencie CIA analizującym strukturę, metody i możliwości rekrutacji oraz morale sił VC informowano, że całościowy komunistyczny kontyngent

⁹² *Capabilities of the Vietnamese Communists for Fighting in South Vietnam*, 13 November 1967 [w:] *Estimative Products on Vietnam 1948–1975...*, s. 435.

⁹³ *Ibidem*, k. 432, 441.

⁹⁴ W ściśle tajnym raporcie CIA, przesłanym przez DCI do Rady Wywiadu USA (US IB), informowano, że czynniki północnowietnamskie w walce z wojskami sajońskimi, amerykańskimi i ich sojusznikami stworzyły trzy fronty: B-3 Front, DMZ Front, Northern Front w prowincji Thua Thien-Hue (w okresie sporządzania raportu określane tak od nazwy prowincji) (*ibidem*, s. 441).

⁹⁵ Według raportu CIA, operujące w Wietnamie Południowym dywizje NVA były formacjami lekkiej piechoty. Najczęściej były złożone z trzech pułków liczących od 1500 do 2000 żołnierzy. Dywizje miały elementy wsparcia artyleryjskiego, ponadto były to oddziały zazwyczaj spieszone (*ibidem*, s. 441).

⁹⁶ *Ibidem*.

⁹⁷ *Ibidem*.

⁹⁸ *Ibidem*, s. 444.

bojowy na południu wynosi 121 tys. osób, z czego 66 tys. w jednostkach regularnych NVA, a 55 tys. w strukturach VC i w oddziałach sił lokalnych⁹⁹.

O ile opracowania Zarządu II poświęcone studiom nad wojną w Wietnamie bardzo obszernie przedstawiały liczebność, strukturę i rozmieszczenie wojsk amerykańskich, o tyle w przypadku sił komunistycznych nierzadko wyglądało to całkowicie inaczej. Zgodnie z komunistyczną retoryką i propagandą informowano, że w Wietnamie Południowym nie walczą regularne jednostki NVA¹⁰⁰. Było to oczywiście nieprawdą i unikaniem, nawet w tajnych lub poufnych materiałach, jakiegokolwiek potwierdzenia amerykańskich ustaleń w tej materii, które *de facto* dyskredytowały władze w Hanoi. Ponadto w tych zdawkowych informacjach znajduje się więcej świadomych przemilczeń lub błędów. W jednym z opracowań pisano, że siły Frontu Wyzwolenia Narodowego wynoszą 540 tys. żołnierzy, z czego 420 tys. to jednostki regularne, a 120 tys. – VC¹⁰¹, podczas gdy to VC był jedyną siłą zbrojną Frontu, a podane liczby odnosiły się do regularnych jednostek armii północnowietnamskiej. W innym raporcie, powołując się na gen. Westmorelanda, informowano, że siły Wietnamu Północnego wynoszą 490 tys. żołnierzy, w tym: w wojskach lądowych 250 tys., w siłach morskich 2750 marynarzy, w lotnictwie 4,3 tys. i 230 tys. milicji¹⁰². Podawano bardzo zawyżone liczby sił Frontu Wyzwolenia Wietnamu Południowego, które sięgać miały 257 tys. żołnierzy, w tym: 100 tys. żołnierzy w jednostkach regularnych, 115 tys. w jednostkach partyzanckich, 40 tys. kadry technicznej i politycznej oraz 15 tys. z jednostek zaopatrzeniowych¹⁰³. Liczby te nie wytrzymują konfrontacji z ówczesnymi raportami CIA. Czym więc było spowodowane zawyżanie stanu szeregów komunistycznych? Czy brakiem dostępu do wiarygodnych informacji? Czy też mamy tu do czynienia ze świadomym fałszowaniem tych informacji, na wypadek przechwycenia przez amerykański wywiad opracowania Zarządu II? A może czynniki północnowietnamskie wprowadzały w błąd swoich „socjalistycznych” towarzyszy z Europy, aby podnieść własną wartość, ukryć niedomagania, a w konsekwencji oczekiwać większego materiałowego i politycznego zaangażowania z ich strony? Czy była to po prostu niewiedza i analityczna słabość kadr Zarządu II? Trudno to dzisiaj jednoznacznie rozstrzygnąć.

Pomimo ogromnej roli, jaką w określeniu stanu sytuacji militarnej wojsk amerykańskich w 1967 r. odgrywała liczebność oraz zdolność bojowa poszczególnych kontyngentów, ważnym elementem determinującym była kwestia zabezpieczenia terytorium Wietnamu Południowego przed zewnętrzną infiltracją jego granic przez siły komunistyczne. Rezolucja w sprawie incydentu w Zatoce Tonkińskiej ograniczała lądową aktywność bojową wojsk amerykańskich wyłącznie do Południa. Bardzo skwapliwie wykorzystywały to siły komunistyczne, tworząc nie tylko szlak Ho Chi Minha przebiegający przez terytorium Laosu i Kambodży, ale całą sieć zlokalizowanych tam

⁹⁹ *Problems of Viet Cong Recruitment and Morale, 3 August 1967* [w:] *Estimative Products on Vietnam 1948–1975...*, (attachments with CD), s. 2.

¹⁰⁰ AIPN, 01521/718, t. 3, Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie, nr 6, Warszawa 1967, k. 18.

¹⁰¹ AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 29.

¹⁰² AIPN, 01521/718, t. 3, Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie, nr 6, Warszawa 1967, k. 19.

¹⁰³ *Ibidem*.

baz oraz punktów zaopatrzeniowych dla swoich jednostek. Według tajnego raportu CIA skala zjawiska infiltracji granicy – nie tylko wzdłuż 17 równoleżnika w tzw. strefie DZM – była ogromna. W 1966 r. granice przekroczyło – wedle potwierdzonych danych – około 45 100 żołnierzy RVN, a prawdopodobnie uczyniło to jeszcze 10 tys. więcej. Z kolei w 1967 r. (dane do sierpnia) odnotowano 17 100 potwierdzonych przypadków infiltracji i 5700 prawdopodobnych. Po uwzględnieniu hipotetycznego wyliczenia przekroczenia granicy szacowano, że w 1967 r. w sumie infiltrowało ją ponad 35 tys. komunistów, co odpowiadało liczbie od 7 do 9 pułków¹⁰⁴. W porównaniu z rokiem 1966 była to liczba znacznie mniejsza. Niewątpliwie wpływ na to miały działania podejmowane przez MACV w obszarach graniczących z Laosem i Kambodżą. Uderzenie w sanktuaria komunistyczne w sposób znaczący wpłynęło na czasowe zmniejszenie infiltracji. Ponadto nie bez znaczenia było umocnienie amerykańskich pozycji w DMZ i powstanie „antyinfiltracyjnego systemu” zwanego też linią McNamary¹⁰⁵. Bez wątpienia amerykańska presja militarna w obszarze granicznym wyraźnie obniżyła skalę infiltracji, mimo że Wietnam Północny dysponował rezerwowymi jednostkami gotowymi do przerzutu¹⁰⁶.

Infiltracja wynikała też z obecności wojsk nieprzyjaciela na terytorium sąsiedniej Kambodży, przez którą możliwości operacyjne armii Stanów Zjednoczonych i ich sojuszników podczas całego konfliktu indochińskiego były ograniczone. Wywiadowcze analizy amerykańskie jednoznacznie określały Kambodżę jako obszar będący taktycznym „sanktuarium” wroga, skąd jest przeprowadzana akcja infiltracji granicy południowo-wietnamskiej¹⁰⁷. Szczególnie ważny dla ochrony Południa był m.in. obszar trójstyku granic Kambodży, Laosu i Wietnamu Południowego. Oddziaływały na niego siły komunistyczne zgrupowane w bazach Chu Pong i Se San w Kambodży, które mogły bezpiecznie operować w prowincji Tay Ninh w okolicach Pleiku, Kon Tum City i Dak To¹⁰⁸.

¹⁰⁴ *Capabilities of the Vietnamese Communists for Fighting in South Vietnam, 13 November 1967...*, s. 437.

¹⁰⁵ Szerzej na temat „The Anti-Infiltration System” zob. *Reactions to a Certain US Course of Action, 13 July 1967* [w:] *Estimative Products on Vietnam 1948–1975...* (attachments with CD), s. 3–4, 7. Powstanie w kwietniu 1967 r. tzw. pasa zapór, zlokalizowanego 3–4 km na południe od strefy, który miał mieć szerokość 400 m i długość ponad 30 km, rozpoczął się zaś od brzegu morskiego, odnotowały opracowania Zarządu II: zob. AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 54.

¹⁰⁶ Obliczano, że Wietnam Północny dysponuje siłą od 75 do 100 tys. żołnierzy przeznaczonych do działań infiltracyjnych w danym roku. Reszta sił północnowietnamskich miała służyć do obrony terytorium Północy (225 tys.), inne zaś do treningów, pracy w dowództwie i administracji (85 tys.) oraz do ewentualnego użycia poza granicami państwa (65 tys.). Do działań infiltracyjnych przeznaczono ten sam kontyngent, liczący do 100 tys. osób. Podkreślano jednak, że w ciągu jednego roku Wietnam Północny miał teoretycznie zdolność zorganizowania specjalnego przedinfiltracyjnego, trzymiesięcznego szkolenia dla 48–72 tys. żołnierzy, co odpowiadało ekwiwalentowi od 24 do 38 pułków piechoty. Zauważano jednak, że w 1967 r. możliwości organizacji szkoleń i samej akcji infiltracyjnej nie gwarantowały faktycznego wykorzystania takiej masy wojska w jednym roku (*Capabilities of the Vietnamese Communists for Fighting in South Vietnam, 13 November 1967...*, s. 436).

¹⁰⁷ Na temat znaczenia Kambodży dla wietnamskiego i amerykańskiego wysiłku wojennego, skali infiltracji siły żywej i aprowizacji oddziałów komunistycznych szlakami wiodącymi przez Kambodżę zob. *Special Significance of Cambodia to the Vietnamese Communist War Effort. 14 December 1967* [w:] *Estimative Products on Vietnam 1948–1975...* (attachments with CD), s. 3, 6–7; *Capabilities of the Vietnamese Communists for Fighting in South Vietnam, 13 November 1967...*, s. 439–440.

¹⁰⁸ *Significance of Cambodia to the Vietnamese Communist War Effort. 14 December 1967...*, s. 3–5.

Nie bez znaczenia dla możliwości prowadzenia skutecznych działań przeciwkomunistycznych nie tylko w 1967 r., ale w ogóle w całym okresie trwania militarnej obecności armii Stanów Zjednoczonych na Półwyspie Indochińskim, było zagadnienie wsparcia Wietnamu Północnego ze strony Moskwy¹⁰⁹, którego rozmiary w oczywisty sposób rodziły pytanie, kto w tym konflikcie: Wietnam Północny czy USA, odgrywał rolę Goliata, a kto Dawida.

DAK TO – BITWA

W takiej militarnej rzeczywistości od 3 do 23 listopada 1967 r. doszło do bitwy o Dak To. Była to konfrontacja strategicznie i psychologicznie ważna dla ówczesnego przebiegu wojny (i to nie tylko dla II CTZ), a jednocześnie pozostawała w cieniu późniejszej Ofensywy Tet¹¹⁰, bitwy o wzgórze Dong Ap Bia z maja 1969 r.¹¹¹ oraz walk, które rozegrały się w czasie tzw. ofensywy wielkanocnej 1972 r.¹¹² Działania bojowe toczone w II CTZ podczas zmagania o Dak To zostały dostrzeżone i opisane w materiałach peerelowskiego wywiadu wojskowego¹¹³. Postrzegano je jako niezwykle istotne dla ogólnego przebiegu trwającego konfliktu zbrojnego. Wpływ na to miał m.in. fakt, iż rzeźczony okręg obejmował 46 proc. terytorium Wietnamu Południowego z Płaskowyżem Centralnym włącznie¹¹⁴. Ponadto graniczył zarówno z Laosem, jak i Kambodżą, a więc z państwami, w których funkcjonowały bazy sił północnowietnamskich oraz VC, co nie było bez znaczenia dla charakteru i przebiegu wszelkich operacji podejmowanych przez wojska amerykańskie i ich sojuszników, w tym dla walk o Dak To. O strategicznej wadze tego obszaru decydowały także czynniki komunikacyjne. Wojna w Wietnamie wbrew pozorom nie była walką o kontrolę nad lasem tropikalnym, ale nad szlakami drogowymi i wodnymi oraz ich zabezpieczeniem. Przez II CTZ przebiegały ważne dla ogólnopaństwowego bezpieczeństwa drogi, m.in.: nr 19 wiodąca z Qiu Nhon na wybrzeżu, gdzie stacjonowały oddziały południowokoreańskiej 1. DP, przez An Khe (miejsce

¹⁰⁹ Zob. *Soviet Attitudes and Internations toward the Vietnam War. 4 May 1967* [w:] *Estimative Products on Vietnam 1948–1975...*, s. 380–390. Raport zawierał szczegółowy wykaz sprzętu bojowego (wraz z jego parametrami), który został dostarczony wojskom północnowietnamskim przez ZSRR.

¹¹⁰ Zob. P. Benken, *Ofensywa Tet 1968. Studium...*

¹¹¹ Na temat walk o wzgórze Dong Ap Bia zwane też Hamburger Hill zob. *idem, Hamburger Hill 1969*, Warszawa 2016.

¹¹² Zob. *idem, Ofensywa wielkanocna 1972. Kulminacyjny punkt wojny wietnamskiej*, Oświęcim 2012.

¹¹³ AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 74–76.

¹¹⁴ Jedno z opracowań Zarządu II opisywało klimatyczno-geograficzne cechy obszaru: „W zachodniej części okręgu, wzdłuż granicy laotańsko-kambodżańskiej ciągnie się pasmo gór Annamskich, których wzniesienia pokryte gęstą roślinnością tropikalną dochodzą do 1000–2000 m. Nieliczne przejścia górskie wyprowadzające w kierunku Laosu i Kambodży są wykorzystywane przez siły FWN do przerzutu sprzętu i zaopatrzenia. Odnogi pasm gór Annamskich odgałęziają się w kierunku wschodnim i opadając stromo w stronę morza, dzielą dolinę nadmorską na kilka części. Teren przecinają liczne nieduże rzeki i strumyki, płynące w większości przypadków równoleżnikowo, które wylewając w okresach pory deszczowej, stwarzają niekiedy trudne do przebycia zapory. W centralnej części II KOW rozciąga się Płaskowyż Centralny o średniej wysokości około 500 m nad poziom morza. Jego ukształtowanie oraz pokrycie umożliwia prowadzenie działań przez cały rok” (*ibidem*, k. 65–66).

stacjonowania 1. DKP), a następnie przez Pleiku, w którym było zlokalizowane dowództwo II CTZ oraz 4. DP, aż do granicy kambodżańskiej. Podobną rolę odgrywała droga nr 21 położona w południowej części CTZ. Łączyła ona wybrzeże (od miejscowości Ninh Hoa) z granicą kambodżańską, biegnąc przez Ban Me Thuot. Na północy równoległe do niej z Tuy Hoa, gdzie zlokalizowany był sztab południowokoreańskiej 9. DP, przez Hau Bon, łącząc się na południe od Pleiku z drogą nr 14, przebiegała droga nr 7. Od Bhan Me Thuot przez Pleiku, a następnie Dak To i dalej na północ do I CTZ wiodła droga nr 14. Ponadto przez II CTZ wzdłuż wybrzeża przebiegała droga nr 1, stanowiąca najważniejszy ze szlaków komunikacyjnych Wietnamu Południowego, który zapewniał połączenie na osi północ-południe, od strefy zdemilitaryzowanej przez Hue, Da Nang, aż po Sajgon. Wzdłuż niej były rozlokowane znaczące siły niemalże każdego z CTZ¹¹⁵. W ogóle w całym II CTZ znajdowały się wówczas poważne siły stanowiące ekwiwalent siedmiu dywizji piechoty. Ze składu amerykańskiego kontyngentu wojskowego były to 1. DKP, 4. DP oraz 173. BPD i jedna brygada z 25. DP. Do tego należy wymienić dwie dywizje południowokoreańskie (1. DP i 9. DP) oraz jednostki południowowietnamskie: 22. DP stacjonującą na wybrzeżu w Phu My, 23. DP zabezpieczającą bazę w Bhan Me Thuot, 3. Samodzielny Pułk Przeciwpancerny w Pleiku i 42. Samodzielny Pułk Piechoty w Dak To. Za najbardziej niewralgiczne z punktu widzenia ochrony i utrzymania spójności II CTZ i ograniczenia manewrowości sił komunistycznych, a także ich zdolności mobilizacyjnych w tym rejonie uważano ochronę dróg nr 1 i nr 19 oraz przyległych do nich terenów.

Strona komunistyczna dysponowała w tym obszarze około 65 tys. żołnierzy z jednostek regularnych NVA oraz VC¹¹⁶. Pozostawały one szczególnie aktywne w rejonie przygranicznym i na wybrzeżu. Z jednej strony było to konsekwencją istniejących w Laosie oraz Kambodży własnych baz, z drugiej próbą kontroli gęsto zaludnionego nadmorskiego regionu, bogatego ponadto w uprawy ryżu – jakże niezbędnego elementu przetrwania jednostek komunistycznych. Następstwem tego była szczególna intensyfikacja amerykańskich, w ogóle sojusznicznych działań bojowych na obszarze przygranicznym, na zachód i północ od Pleiku oraz w okolicach Tuy Hoa i Qui Nhon, a więc przede wszystkim w strefie drogi nr 19. Jak słusznie podkreślano w opracowaniu przygotowanym przez Zarząd II Sztabu Generalnego WP, to właśnie kontrola tego szlaku drogowego, zarówno w 1966 r., jak i w 1967 r., była kluczem do zrozumienia skali aktywności bojowej obu stron w II CTZ¹¹⁷. Wraz z nasileniem się walk w strefie zdemilitaryzowanej, w ogóle w I CTZ, powstała realna groźba przejęcia kontroli nad terenami położonymi wzdłuż drogi nr 19, a tym samym przepołowienia II CTZ i niebezpiecznego w skutkach odcięcia I CTZ. W obliczu znaczącego uaktywnienia się sił komunistycznych w drugiej połowie roku należało temu zapobiec, czego dowodem są wydarzenia, które doprowadziły m.in. do listopadowej bitwy o Dak To.

¹¹⁵ AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 67.

¹¹⁶ *Ibidem*, k. 66.

¹¹⁷ *Ibidem*, k. 68.

Opracowania peerelowskiego wywiadu wojskowego wskazywały, że w ostatnim kwartale 1967 r., zarówno w wymiarze strategicznym, jak i psychologicznym, obszar prowincji Kon Tum, w tym jeden z jego dystryktów – To – z siedzibą administracyjną w miejscowości Dak To, okazał się niezwykle ważny dla całości działań prowadzonych w II i w I CTZ. Wokół Dak To była zlokalizowana amerykańsko-południowowietnamska baza wypadowa, w której stacjonowały m.in. elementy „Ivy Division” oraz samodzielnego południowowietnamskiego pułku piechoty¹¹⁸. Jak wskazywały opracowania Zarządu II, właśnie tam z nastaniem pory suchej nastąpiło znaczące zaktywizowanie się sił komunistycznych¹¹⁹. Miało temu sprzyjać zarówno ukształtowanie terenu, silne zalesienie, jak i bliskość granic kambodżańskiej i laotańskiej, a tym samym stały kontakt ze szlakiem Ho Chi Minha. Ponadto w drugiej połowie 1967 r. wraz ze wzmożeniem działań zbrojnych w I CTZ przerzucono tam część sił amerykańskich stacjonujących w strefie II, co w planowaniu strategicznym wykorzystywały czynniki komunistyczne. W konsekwencji w tym stosunkowo niewielkim regionie zgromadzono siły NVA i VC, oceniane na około 10 tys. żołnierzy i partyzantów. Ich celem, w opinii wywiadu PRL, miało być „zlikwidowanie wysuniętej bazy wojsk amerykańsko-sajgońskich w pobliżu Dak To oraz zmuszenie Amerykanów do przetrzutu w ten rejon swych sił z innych rejonów, szczególnie z prowincji nadmorskich, związanie ich walką i zadanie maksymalnych strat”¹²⁰. Opis ten jednak nie oddaje w pełni istoty podjęcia przez komunistów tak wielkiego wysiłku operacyjnego oraz bojowego w tym dystrykcie, a tym samym genezy bitwy. Należy bowiem uwzględnić fakt, który opracowanie „Rozwój działań wojennych w Wietnamie” zdaje się przemilczać, że komasacja komunistycznych sił i środków nie była tylko rezultatem „geniuszu” strategicznego Hanoi, jak chciała to ukazać strona komunistyczna, ale przede wszystkim próbą odrobienia strat poniesionych w miesiącach wcześniejszych. Tym samym stanowiła odpowiedź na całość działań operacyjnych prowadzonych przez MACV od przełomu 1966 i 1967 r. przeciwko tzw. sanktuariom komunistycznym i na nową strategię „szukaj – zniszcz – utrzyмай”. Powstały wówczas nowe bazy, które w dotychczas komunistycznych enklawach zwiększyły zdolność manewrową sił amerykańskich. Niemniej jednak utworzył się zbiór mniejszych i dogodnych do ataku celów. Ponadto w drugiej połowie 1967 r. strona komunistyczna, szykując się do wielkiej ofensywy – którą świat pozna pod nazwą ofensywy Tet – rozpoczęła działania operacyjne polegające na: 1) odzyskiwaniu utraconej przestrzeni operacyjnej, 2) co zdaje się elementem najważniejszym – odwróceniu operacyjnej uwagi amerykańskich sztabowców od miast, a także na znaczącym osłabieniu tamtejszych garnizonów. Nie pozostało to bez wpływu na przebieg pierwszej fazy Ofensywy Tet. Działania zbrojnych w prowincji Kon Tum, w tym walk o Dak To, nie można traktować także jako separatystycznego odcinka wojny, jak to częściowo zostało ukazane w opracowaniu „Rozwój działań wojennych”. Uwzględnienie październikowo-listopadowych walk o Loc Ninh

¹¹⁸ *Ibidem*, k. 74–75.

¹¹⁹ *Ibidem*, k. 74.

¹²⁰ *Ibidem*, k. 75–76.

w prowincji Binh Long czy też nawet długotrwałych tzw. granicznych bitew, w tym zaciętych, długich walk o Con Thien, ukazuje szerszy zamysł operacyjnych sił komunistycznych¹²¹ aniżeli tylko dążenie do lokalnego zwycięstwa dzięki eliminacji jednej bazy wsparcia ogniowego lub bazy wypadowej i zadania dużych strat przeciwnikowi¹²². Przygotowywano bowiem fundamenty wielkiej ofensywy, która miała być realną odpowiedzią na amerykańską taktykę „szukaj – zniszcz – utrzymaj”¹²³.

Czym było Dak To? Z opracowania wywiadu wojskowego PRL dowiemy się, że znajdowała się tam „jedna z ważniejszych baz wypadowych obsadzona przez batalion piechoty 4. DP oraz pododdziały sajgońskie”¹²⁴. Jak na materiał informacyjny wywiadu, było to nazbyt powierzchowne potraktowanie zagadnienia. Do tego pominięto kilka istotnych faktów, potwierdzających niepodważalne znaczenie tego miejsca.

W 1965 r. w niedalekiej odległości od Dak To, na płaskim dnie doliny¹²⁵, ok. 600 m n.p.m., ramach programu Civilian Irregular Defense Group (CIDG), tj. wykorzystania góralskiej ludności do walk z komunistami¹²⁶, Amerykanie utworzyli bazę US Special Forces Civilian Force Group z lądowiskiem dla samolotów¹²⁷. Głównym zadaniem załogi było obserwowanie, a w ramach możliwości przeciwdziałanie infiltracji granicy z Kambodżą i Laosem, wsparcie przeprowadzanych przez pododdziały Special Operations Group (SOG) działań rekonesansowych i uderzeniowych na terytory przygraniczne i tzw. sanktuaria¹²⁸. O znaczeniu bazy w Dak To świadczyła również bliskość drogi nr 14 i drogi nr 512¹²⁹, a także możliwość zablokowania komunikacji od strony północnej z Pleiku i stworzenia niebezpieczeństwa dla jakże ważnej drogi nr 19. Sam teren przysłych walk był oceniany jako niezwykle trudny¹³⁰. Wzniesienia okala-

¹²¹ Szerzej zob. M.A. Eggleston, *Dak To and...*, s. 26–28, 99 i n.

¹²² Opracowanie wskazywało właśnie na taką genezę walk o Dak To. Podkreślano w nim, że lokalizacja bazy miała niebezpieczny wpływ na funkcjonowanie szlaku Ho Chi Minha, co oczywiście było zgodne z prawdą. Nie uzupełniano przekazu o informację – chociaż opracowanie pochodziło z drugiej połowy 1968 r. – że szlak ten miał wówczas do odegrania niepoślednią rolę w przeddzień planowanej ofensywy (AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 74).

¹²³ T. Maitland, *The Vietnam Experience: A Contagion of War*, Boston 1983, s. 168.

¹²⁴ AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 74.

¹²⁵ Lokalizację i warunki klimatyczno-terenowe w regionie Dak To uczestnicy tamtejszych walk oraz amerykańscy historycy porównują często do Dien Bien Phu, podkreślając jednak, że inna była geneza powstania tych baz (M.A. Eggleston, *Dak To and...*, s. 28).

¹²⁶ G.L. Rottman, R. Volstad, *Zielone Berety. Siły Specjalne Armii USA 1952–1984*, tłum. T. Nowakowski, W. Głębowicz, Warszawa 1984, s. 11–18; F.J. Kelly, *Vietnam Studies: U.S. Army Special Forces 1961–1971*, Washington 2004, s. 19–44, 77–94.

¹²⁷ Podobne bazy powstały m.in. w Dak Seang oddalonym o 20 km od Dak To oraz w Dak Pek, położonym ok. 40 km na północ od Dak To i przeznaczonym do ochrony granicy z Laosem. Bazy te, obsadzone przez żołnierzy z 5. Grupy Sił Specjalnych, były wielokrotnie celem ataków sił komunistycznych.

¹²⁸ Według Johna L. Plastera na przełomie 1967/1968 r. swoje zadania na terytorium Kambodży i Laosu codziennie wykonywało od 30 do 40 żołnierzy SOG (J.L. Plaster, *SOG. Tajne wojny amerykańskich sił specjalnego przeznaczenia w Wietnamie*, Warszawa 1998, s. 116).

¹²⁹ A.W. Sandstrum, *Three Companies at Dak To, 6 November 1967* [w:] *Seven Firefights in Vietnam*, Washington 1985, s. 85–86.

¹³⁰ Virtual Vietnam Archive of the Vietnam Project (dalej VVAoVP), Top secret information from W.W. Rostow to President, with attachment – Dak To special report, 15 XI 1967 r., k. 2. Można go z pewnością porównać do doliny A Chau.

jące dolinę były pokryte gęstym lasem tropikalnym sięgającym nawet 30–60 m wysokości i średnicy pnia przekraczającej 1,2 m, co silnie ograniczało widzialność z powietrza¹³¹. Ponieważ nieliczne polany były porośnięte przez bambusowe gaje, trudno było wykorzystywać taktykę *airmobility* w działaniach bojowych, niemniej jednak całkowicie nie wykluczyło to użycia śmigłowców w bitwie, co miało dla jej przebiegu ogromne znaczenie¹³². Warto również podkreślić, że teren ten od dłuższego czasu był mocno spenetrowany i kontrolowany przez 1. Dywizję NVA, która od lat przygotowywała go do przyszłej bitwy¹³³. Raporty amerykańskie informowały, że jej pododdziały w sile czterech pułków już w październiku 1967 r. przekroczyły granicę, przygotowując się do ataku na Dak To¹³⁴.

Według analityków z Zarządu II seria kontaktów ogniowych, starć i walk znana w historiografii jako bitwa pod Dak To rozpoczęła się 2 listopada 1967 r. atakiem sił północnowietnamskich na amerykańskie i południowowietnamskie instalacje wojskowe w okolicach Dak To. Liczono na powodzenie z powodu zaskoczenia oraz na czasowe opanowanie miejscowości¹³⁵. Działania te miały wymusić na Amerykanach przerzucenie w ten rejon większej liczby wojsk, głównie z terenów nadmorskich. I tak drogą powietrzną z Tuy Hoa w prowincji Phu Yen przerzucono 173. Brygadę Powietrznodesantową, a także jedną brygadę ze składu 1. DKP oraz południowowietnamski batalion powietrznodesantowy z Chu Lai. Transportem kołowym w teren walk dostarczono z Pleiku pododdziały 4. DP. W sumie ześrodkowano tam prawie 15 tys. żołnierzy¹³⁶. Problem w tym, że rzeczony opis w wielu miejscach daleki był od prawdy albo w ogóle ją przemilczał.

Informacje o ruchach wojsk nieprzyjaciela w kierunku na Dak To już 28 października 1967 r. pozyskały pododdziały 3. batalionu 12. pułku z 4. DP wykonujące dalekie patrole zwiadowcze. Już następnego dnia do Dak To przerzucono dowództwo 1. brygady ze składu „Ivy Division” wraz z 3. batalionem z 8. pułku piechoty¹³⁷. Ponadto od 1 listopada w okolice Dak To przetransportowano pododdziały ze składu 4. batalio-

¹³¹ W raporcie dla CJCS opisującym warunki terenowe bitwy podkreślano wyjątkowo gęstą szatę roślinną. Konary drzew tworzyły bardzo oryginalne „podwójne, a nawet potrójne” zadaszenie ograniczające dostęp poniżej światła słonecznego (VVAoVP, Report from gen. Abrams (MACV) to gen. Weehler (CJCS), 22 XI 1967 r., k. 2–3).

¹³² Według raportu dowództwa 173. BPD, przesłanego 30 XII 1967 r. do Departamentu Armii, podczas walk o Dak To wykonano 6522 loty, z czego 943 były przerzutami wojska, 402 wsparciem ogniowym, 98 rekonesansem, 126 lotami obserwacyjnymi (zob. *After action report. Department of the Army Headquarters 173D Airborne Brigade, 30 December 1967*, „2/503d Vietnam Newsletter” 2012, XI, issue 47, s. 8).

¹³³ A.W. Sandstrum, *Three Companies...*, s. 87; T. Maitland, *The Vietnam Experience...*, s. 168. Na ten element strategii sił komunistycznych zwracało uwagę opracowanie Zarządu II: AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 76.

¹³⁴ O pozyskaniu przez wywiad amerykański pod koniec października 1967 r. informacji o przygotowywanym ataku na Dak To przez jednostki 1. Dywizji NVA raportował szefowi sztabów Armii Stanów Zjednoczonych (CJCS) gen. Earlowi Wheelerowi zastępca dowódcy MACV gen. Abrams (VVAoVP, Report from gen. Abrams (MACV) to gen. Weehler (CJCS), 22 XI 1967 r., k. 1). Zob. też *Report on the war in Vietnam (as of 30 June 1968). Section II: report on operations in South Vietnam. January 1964 – June 1968...*, s. 155.

¹³⁵ AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 76.

¹³⁶ *Ibidem*.

¹³⁷ A.W. Sandstrum, *Three Companies...*, s. 87; VVAoVP, Battle for Dak To. Presentation to MACV Commanders Conference by Major General W.R. Peers, 3 XII 1967 r., k. 2.

nu z 503. pułku ze 173. BPD oraz 1. batalion 12. pułku kawalerii ze składu 1. brygady 1. DKP¹³⁸. Większość tych oddziałów przybyła na teren operacji w ciągu 24 godzin. Tym samym z 2 na 3 listopada 1967 r. to nie strona komunistyczna – jak przedstawiało to opracowanie Zarządu II – ale jednostki „wolnego świata” rozpoczęły działania bojowe w ramach operacji „MacArthur”¹³⁹. Pierwsze odnotowane w amerykańskich raportach kontakty z nieprzyjacielem nawiązano 3 listopada w odległości 3 mil morskich na południe od Dak To¹⁴⁰. Aczkolwiek w raporcie dla CJCS gen. Abrams bezpośrednio po powrocie z miejsca bitwy informował, że pierwsze starcia stoczono dopiero 4 listopada¹⁴¹. Pozwoliły one rozpoznać siły komunistyczne, z którymi nawiązano walkę. Były to 4. i 5. batalion z 24. pułku północnowietnamskiego oraz 304. batalion VC, które operowały na północnym wschodzie i na wschód od Dak To. Z kolei na południu, południowym zachodzie i na zachód od Dak To rozpoznano elementy 1. Dywizji NVA, tj. 66. pułk, 32. pułk, 174. pułk, 6. batalion z 24. pułku¹⁴².

Opracowanie peerelowskiego wywiadu wojskowego nie podawało tych informacji. Bazowało na bardzo ogólnikowym szkicu działań ukazującym raczej rozmiary strat sił amerykańskich, a także zasadność oraz skuteczność strategii przyjętej przez wojska północnowietnamskie i VC. Niemalże całościowo odzwierciedlało tylko północnowietnamską ocenę prowadzonych walk i wojny. Obraz ten jednak – zwłaszcza jak na materiał analityczny i szkoleniowy struktur wywiadowczych – mocno rozczarowuje. Znalazły się w nim tylko hasłowe informacje o walkach o wzgórza 1338 i 875 prowadzonych przez pododdziały 173. brygady, które miały tam ponieść ogromne straty, sięgające nawet 50 proc. stanów wyjściowych¹⁴³. Informowano również, że duże straty

¹³⁸ Ze składu 1. Brygady wydzielony został 2. batalion 8. pułku kawalerii, stanowiący wsparcie dla działań operacji „MacArthur”. Brygada operowała w odległości 9 km na wschód od Dak To, zabezpieczając wzgórza w pobliżu drogi nr 14. Pododdziały brygady przez 11 dni skutecznie flankowały amerykańskie pozycje na wschód od Dak To. W tym okresie zabito minimum 17 żołnierzy nieprzyjaciela, przejęto pewne ilości broni oraz pochwycono jeńców. Straty własne to 5 zabitych i 17 rannych (*1st Brigade at Dak To*, „The Air Cavalry Division” 1968, kwiecień, vol. 1, s. 13–14).

¹³⁹ O wyprzedzającym charakterze działań w okolicach Dak To informował prezydenckiego doradcę ds. bezpieczeństwa narodowego Walta W. Rostowa gen. Robert N. Ginsburgh oraz Arthur McCafferty, zob. VVAoVP, Memorandum for Mr. Rostow, 15 XI 1967 r., k. 1–2.

¹⁴⁰ VVAoAP, Top secret information from W.W. Rostow to President, with attachment – Dak To special report, 15 XI 1967 r., k. 5.

¹⁴¹ Były to kontakty, które nawiązały pododdziały Long Range Reconnaissance Patrol Platoon (LRRP) ze 173. BPD, podczas których zabito 5 żołnierzy wroga (*After action report. Department of the Army Headquarters 173D Airborne Brigade, 30 December 1967*, „2/503d Vietnam Newsletter” 2012, XI, issue 47, s. 10). Ponadto prowadząc działania wyprzedzające, oddziały 4. DP nawiązały pierwszy kontakt ogniowy z nieprzyjacielem na szczytach wznieścień na południe od Dak To. W kolejnych dniach 1. Brygada z „Ivy Division” napierała na południe i zachód od Dak To, oddziały 173. Brygady realizowały działania w kierunku zachodnim i południowo-zachodnim, a siły południowowietnamskie przeczesywały teren na północ, północny wschód i na wschód od Dak To. Wszędzie stoczono ciężkie walki z nieprzyjacielem mocno usadowionym na wzgórzach (VVAoVP, Report from gen. Abrams (MACV) to gen. Weehler (CJCS), 22 XI 1967 r., k. 3).

¹⁴² VVAoVP, Report from gen. Abrams (MACV) to gen Weehler (CJCS), 22 XI 1967 r., k. 3; VVAoVP, Battle for Dak To. Presentation to MACV Commanders Conference by Major General W.R. Peers, 3 XII 1967 r., k. 2–3; *After action report. Department of the Army Headquarters 173D Airborne Brigade, 30 December 1967*, „2/503d Vietnam Newsletter” 2012, XI, issue 47, s. 10.

¹⁴³ AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojskowych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 77.

na swoich odcinkach poniosły bataliony 4. DP i 1. DKP, ale nie podano żadnych szczegółów. Tym samym z opracowania Zarządu II nie dowiemy się zbyt wiele o przebiegu walk toczonych przez „Sky Soldier” na wzgórzach 1338, 875¹⁴⁴ lub przez „Ivy Division” o wzgórze 823, ani też jakie straty w konkretnych bojach poniosły walczące strony, zwłaszcza komunistyczna. Ów brak szczegółów, ta lakoniczność przekazu jakże mocno kontrastują z bardzo dokładnymi i wiarygodnymi opisami stanu liczbowego i organizacji wojsk amerykańskich oraz ich sojuszników.

Jednym z nielicznych wydarzeń bitewnych, przedstawionym w opracowaniu Zarządu II, był ciężki ostrzał bazy i lądowiska w Dak To prowadzony w środę 15 listopada 1967 r. przez siły północnowietnamskie. Spowodował on zniszczenie dwóch samolotów transportowych C-130 Hercules¹⁴⁵. Podczas ataku trafiono również w skład amunicji, co wywołało wielką eksplozję ponad 1000 ton materiałów wybuchowych. Ostrzał lotniska i bazy spowodował śmierć 20 i zranienie 22 amerykańskich żołnierzy¹⁴⁶. Zmusił także amerykańskich sztabowców do jak najszybszego oczyszczenia wzgórz okalających dolinę, zwłaszcza szczególnie niebezpiecznego wzniesienia 1338. Rozkaz jego zajęcia otrzymał 3. batalion z 12. pułku 4. DP. Materiał Zarządu II odnotował także jeden z najtragiczniejszych w dziejach wietnamskich walk przypadek tzw. *friendly fire*, tj. ostrzału własnych pozycji. Czytamy w nim: „W warunkach wietnamskich współdziałanie wojsk lądowych ze wspierającym je lotnictwem pozostaje dla Amerykanów nadal trudnym problemem. W toku walk miały miejsce wypadki ostrzelania artylerią i zbombardowania wojsk amerykańskich przez własne lotnictwo. Między innymi jedna 500 kg bomba lotnicza została zrzucona w środku przygotowywanej do ewakuacji grupy rannych i pododdziału ubezpieczeniowego, zabijając 30 żołnierzy i raniąc wielu innych”¹⁴⁷. Wydarzyło się to około godziny siódmej po południu 19 listopada 1967 r. podczas walk 2. batalionu 503. pułku ze 173. BPD o wzgórze 875, kiedy to samolot A-4 Skyhawk z lotnictwa USMC omyłkowo zrzucił na pozycje amerykańskie dwie ważące 500 funtów bomby Mark 81 Snakeye (każda po 227 kg). Jedna z nich eksplodowała w miejscu skoncentrowania grupy dowodzenia batalionu oraz punktu medycznego. Śmierć poniosło 42 żołnierzy, a 45 zostało rannych¹⁴⁸. Ofiarami własnego ostrzału arty-

¹⁴⁴ Szczegółowy opis walk 173. BPD – nie tylko o wzgórze 875 – zob. *After action report. Department of the Army Headquarters 173D Airborne Brigade, 30 December 1967*, „2/503d Vietnam Newsletter” 2012, XI, issue 47, s. 7–61; VVAoVP, L.B., Scott, *The battle of Hill 875, Dak To, Vietnam 1967*, Pennsylvania 1988, s. 1–45 (także: „2/503d Vietnam Newsletter” 2012, XI, issue 47, s. 78–92).

¹⁴⁵ Opracowanie informowało o dwóch zniszczonych maszynach typu C-123 i jednej uszkodzonej typu C-130 (AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 77). Na temat przebiegu i następstw ostrzału zob. VVAoVP, *Battle for Dak To. Presentation to MACV Commanders Conference by Major General W.R. Peers, 3 XII 1967 r.*, k. 7–8.

¹⁴⁶ VVAoVP, *Memorandum for the President, 15 XI 1967 r.*, k. 1; VVAoVP, *Memorandum for the President, 17 XI 1967 r.*, k. 1–2.

¹⁴⁷ AIPN, 01334/634, *Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe*, Warszawa 1968, k. 78.

¹⁴⁸ *After action report. Department of the Army Headquarters 173D Airborne Brigade, 30 December 1967*, „2/503d Vietnam Newsletter” 2012, XI, issue 47, s. 41; *The Encyclopedia of the Vietnam War. A Political...*, s. 255; VVAoVP, L.B., Scott, *The battle of Hill 875, Dak To, Vietnam 1967*, Pennsylvania 1988, s. 21–22 (także: „2/503d Vietnam Newsletter” 2012, XI, issue 47, s. 85–86); <https://www.nytimes.com/2019/01/31/magazine/vietnam-war-airstrike-dak-to.html?module=inline>, dostęp 19 V 2019 r. O wydarzeniu tym już w grudniu

leryjskiego byli również spadochroniarze ze 173. BPD z kompanii D 4/503 pułku oraz żołnierze z pododdziału CIDG walczący na wzgórzu 882. Śmierć poniosło 9 żołnierzy, a 28 zostało rannych¹⁴⁹.

Charakterystyczne jest, że opracowania Zarządu II w opisie bitwy o Dak To prezentowały lub sygnalizowały tylko te elementy, które albo świadczyły o wyjątkowej indolencji amerykańskich dowódców i ich żołnierzy, i to mimo niewyobrażalnego wsparcia artyleryjskiego oraz lotniczego¹⁵⁰, albo o operacyjnym rozmachu i taktycznej inteligencji sił komunistycznych¹⁵¹. Taki obraz odbiegał, najdelikatniej to ujmując, od rzeczywistości, zwłaszcza że w ogóle nie odnotowywano strat komunistycznych. Niezależnie od sporów co do ich rozmiarów, a zwłaszcza ich znaczenia, były one przecież niepodważalnym faktem. Nie dostrzegano lub świadomie przemilczano inny jakże ważny element determinujący prowadzenie działań bojowych, a więc logistyczne zabezpieczenie pola walki i system aprowizacji walczących jednostek. Ta w przypadku oddziałów amerykańskich była imponująca, zarówno pod względem dostarczonego materiału, jak i czasu organizacji przerzutów w tak trudnym obszarze działań zbrojnych i na dużych odległościach. Według raportów amerykańskich drogą powietrzną w ciągu jednego dnia do Dak To dostarczano 295 ton środków ogniowych, amunicji, medykamentów i racji żywnościowych. Transport szedł też drogą lądową, m.in. z Qui Nhon (odległość ok. 246 km) w ciągu jednego dnia ciężarówkami przerzucono 530 ton zapotrzebowania, a do Kon Tum ponad 300 ton¹⁵².

Jednym z ważniejszych elementów oceny bitwy była analiza całosciowych strat poniesionych przez walczące strony. W opisie przygotowanym przez Zarząd II Sztabu Generalnego WP jednoznacznie informowano o zadaniu przeciwnikowi wysokich

1967 r. informował gen. mjr W.R. Peers. Jednak raportował on o znacznie mniejszych stratach osobowych, zob. VVAoVP, Battle for Dak To. Presentation to MACV Commanders Conference by Major General W.R. Peers, 3 XII 1967 r., k. 6.

¹⁴⁹ E.F. Murphy, *Dak To: America's Sky Soldiers in South Vietnam's Central Highlands*, New York 2007, s. 325.

¹⁵⁰ W analizie bitwy informowano, że w ramach wsparcia lotniczego wykonano 1830 lotów taktycznych i około 200 strategicznych, ponadto miano wystrzelić 100 tys. pocisków artyleryjskich (AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 78). Z kolei rozmiary wsparcia artyleryjskiego potwierdzają ówczesne raporty amerykańskie. 22 XI 1967 r. gen. Abrams meldował CJCS, że od 4 XI z 77 jednostek ognia artyleryjskiego (w tym 50 lekkich haubic 105 mm M 101 i M 102; 17 średnich haubic 155 mm M114A1; 4 dział samobieżnych M107 175 mm; 6 ośmiocalowych, tj. 203 mm, armat Gun M1) wystrzelono łącznie 100 135 sztuk amunicji (z czego haubice 105 mm – 77 748 pocisków; haubica 155 wystrzeliła 15 784 pociski; działa 175 mm wystrzeliły 2120 pocisków, a z ośmiocalowych M1 wystrzelono w kierunku północnowietnamskich pozycji 4483 pociski). Bezpośrednie wsparcie lotnicze koordynował i zapewniał 1408 Tac Air (Taktyczna Kontrola Powietrzna Wojsk Powietrznodesantowych); VVAoVP, Report from gen. Abrams (MACV) to gen. Weehler (CJCS), 22 XI 1967 r., k. 5. Zob. też VVAoVP, Report from gen. Weehler (CJCS) to White House and Department of State, 23 XI 1967 r., k. 1.

¹⁵¹ Pisano m.in. o skuteczności stosowania przez siły północnowietnamskie środków przeciwlotniczych, które w sposób bardzo znaczący ograniczały zdolności transportowe wojsk amerykańskich. Powoływano się na bliżej nieokreślony bój, w wyniku którego zestrzelono 10 śmigłowców amerykańskich (AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 78). Najprawdopodobniej autorzy opracowania nawiązywali do zaciętych walk o wzgórze 875, kiedy to 19 listopada w okolicach godziny 14.35 zestrzelono 6 maszyn typu UH-1 „Huey” (VVAoVP, Scott L.B., *The battle of Hill 875, Dak To, Vietnam 1967*, Pennsylvania 1988, k. 17–18).

¹⁵² VVAoVP, Report from gen. Abrams (MACV) to gen. Weehler (CJCS), 22 XI 1967 r., k. 6.

strat – 325 zabitych i 1136 rannych żołnierzy¹⁵³. Były to dane niższe od tych podawanych w raportach amerykańskich z grudnia 1967 r. Ponadto nie dokonano szczegółowego rozgraniczenia strat na poszczególne kontyngenty wojskowe, tj. amerykański i południowowietnamski. Narracja została tak skonstruowana, że w połączeniu z informacjami o *friendly fire* oraz o dokonanej niemalże dewastacji batalionów ze 173. BDP podczas walk o wzgórze 875¹⁵⁴ powstawał obraz nadzwyczaj korzystny dla strony komunistycznej, której straty świadomie przemilczano. Jednocześnie prezentowano stanowisko o operacyjnym sukcesie sił północnowietnamskich oraz oddziałów VC. Jak było naprawdę? Tego z opracowań peerelowskiego wywiadu wojskowego się nie dowiemy, zwłaszcza że najważniejszym i często jedynym „namacalnym” miernikiem umożliwiającym wskazanie zwycięzcy starcia było określenie stosunku strat własnych do strat przeciwnika.

Z oczywistych względów bardziej szczegółowe w opisie były raporty amerykańskie i to one, a nie opracowania wywiadu PRL, są źródłowo wiarygodną podstawą do badań nad przebiegiem walk w II CTZ w 1967 r. Według raportu gen. Abramsa z 22 listopada 1967 r. – a więc w końcowym okresie bitwy – straty amerykańskie przedstawiały się w sposób następujący: polegli w walce – 249, ranni 843 i 16 zaginionych w akcji¹⁵⁵. Z kolei ARVN informowała wówczas o śmierci 47 swoich żołnierzy oraz o 182 rannych i 3 uznanych za zaginionych w akcji. Do tego odnotowywano straty wśród żołnierzy CIDG wynoszące 2 zabitych i 19 rannych, w Ruchomych Oddziałach Uderzeniowych zwanych MIKE Force (Mobile Strike Force Command) – 5 zabitych i 19 rannych. W sumie, jak raportował gen. Abrams, w trwających jeszcze działaniach antykomunistycznych pod Dak To było 303 zabitych, 1063 rannych i 19 zaginionych¹⁵⁶. Wartość tych informacji wynikała z faktu, że były one jednymi z pierwszych sumarycznych zestawień (z końcowej fazy bitwy), które kształtowały stan wiedzy MACV, a także w CJCS. Ponieważ gen. Weehler wysłał depezę do kraju, również administracja prezydencka oraz kierownictwo Departamentu Stanu¹⁵⁷ dowiedziały się o przebiegu i roz-

¹⁵³ AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 77.

¹⁵⁴ Prawdą jest, że dwa bataliony (2/503d i 4/503d ze 173. BPD) poniosły duże straty w trakcie 5 dni walk o wzgórze. Od 19 do 23 XI 1967 r. było to 130 zabitych i 314 rannych, w tym w 2. batalionie: 87 zabitych, 130 rannych i 3 zaginionych, z kolei w 4. batalionie: 28 zabitych, 123 rannych i 4 zaginionych. Z 570 walczących w tej bitwie jedynie 130 wyszło z niej bez szwanku, zob. VVAoVP, L.B. Scott, The battle of Hill 875, Dak To, Vietnam 1967, Pennsylvania 1988, s. 35. Należy jednak uwzględnić w tych stratach ofiary własnego ostrzału. Według pobitego raportu z grudnia 1967 r. w walkach o Dak To brygada straciła: 191 zabitych, 642 rannych, 15 zaginionych, 33 kontuzjowanych poza bitwą, zabijając przy tym 715 żołnierzy NVA/VC, a 9 biorąc do niewoli (*After action report. Department of the Army Headquarters 173D Airborne Brigade, 30 December 1967, „2/503d Vietnam Newsletter”, XI 2012, issue 47, s. 61*).

¹⁵⁵ 1 Brygada ze składu 4. DP miała 76 zabitych, 355 rannych i 5 zaginionych. Z kolei dywizyjna artyleria miała 2 zabitych i 22 rannych żołnierzy. Z 1. brygady 1. DKP śmierć poniosło 4 żołnierzy i 15 zostało rannych. Zestawienie przygotowane przez gen. Abramsa informowało jeszcze o 6 zabitych i 17 rannych żołnierzach z jednostek pozadywizyjnych, które stanowiły wsparcie dla całości działań. Największe straty spośród wszystkich amerykańskich jednostek poniosły bataliony ze 173. BPD, było to 157 zabitych, 430 rannych i 11 zaginionych żołnierzy (VVAoVP, Report from gen. Abrams (MACV) to gen. Weehler (CJCS), 22 XI 1967 r., k. 7). W przypadku strat 173. BPD wyższe liczby podawano w raporcie do Departamentu Armii z 30 XII 1967 r.; zob. przyp. 155. Z kolei o 5, a nie o 4 zabitych żołnierzach z 1. DKP informowała prasa dywizyjna; zob. przyp. 139.

¹⁵⁶ VVAoVP, Report from gen. Abrams (MACV) to gen. Weehler (CJCS), 22 XI 1967 r., k. 7.

¹⁵⁷ VVAoVP, Report from gen. Weehler (CJCS) to White House and Department of State, 23 XI 1967 r., k. 1.

miarach walk. Oczywiście już wcześniej, niemalże od pierwszych dni bitwy, z Sajgonu do Waszyngtonu sływały informacje o walkach, a zwłaszcza o stratach, niemniej jednak do czasu ustania bitwy były one szacunkowe – szczególnie w odniesieniu do strony komunistycznej – i wciąż otwarte¹⁵⁸.

Szczegółowy opis walk, w tym wykaz rzeczywistych strat, został przedstawiony dopiero przez dowódcę „Ivy Division”, tj. 4. DP, gen. majora Wiliama Reya Peersa 3 grudnia 1967 r. podczas odprawy dowódców MACV. Z meldunku wynikało, że siły amerykańsko-południowowietnamskie straciły 363 zabitych, z czego 290 stanowili żołnierze Armii Stanów Zjednoczonych, a 73 – wojsk sajońskich¹⁵⁹. Dokument podawał również zbiorcze zestawienie strat własnych i wroga poniesionych w czasie całej operacji „MacArthur”, a więc nie tylko na obszarze bitwy o Dak To, ale całej prowincji Kon Tum¹⁶⁰.

W amerykańskich raportach znalazły się też informacje o stratach osobowych i materiałowych wojsk przeciwnika. Generał Abrams w raporcie skierowanym do CJCS pisał o 1159 zabitych żołnierzach północnowietnamskich i partyzantach z VC oraz o pochyceniu 19 jeńców¹⁶¹. Informacje te zostały przekazane do Białego Domu. Ostateczne dane o stratach przeciwnika przyniósł raport gen. Peersa. Te szacowane w nim były na 1644 zabitych i 19 pochwyconych do niewoli. Zabezpieczono przy tym 423 sztuki broni, w tym nowoczesnych karabinków AK. Siłom amerykańskim przypisywano zabicie 1227 żołnierzy wroga, wzięcie 16 jeńców i zabezpieczenie 302 sztuk broni. Oddziałom ARNV „zaliczono” 417 zabitych komunistów, pochycenie 3 jeńców oraz 121 sztuk broni¹⁶². W całej operacji „MacArthur” do strat zadanych

¹⁵⁸ Napływające z Wietnamu Południowego informacje były przez administrację Białego Domu przetwarzane i podawane bezpośrednio do prezydenta. 15 XI 1967 r. Walt W. Rostow – zastępca specjalnego doradcy prezydenta USA ds. bezpieczeństwa narodowego – w ściśle tajnym raporcie informował Lyndona Johnsona o walkach o Dak To, w których siły przeciwnika oceniano na 7 tys. żołnierzy, własne zaś na 9 tys. Do 14 listopada straty wroga według Rostowa wynosić miały 636 zabitych, własne – 102 zabitych. Do raportu Rostow dołączył dokument pt. „Dak To Special Report”, w którym szczegółowo określono straty własne na: 102 zabitych, 529 rannych, 6 zaginionych, wroga zaś na 636 zabitych oraz przejętych 137 sztuk broni (VVAoVP, Top secret information from W.W. Rostow to President, with attachment – Dak To special report, 15 XI 1967 r., k. 1, 6). Z kolei 17 XI 1967 r. informowano prezydenta, że podczas trwającej bitwy straty amerykańskie wynosiły już 121 zabitych i około 600 rannych. Straty zadane wrogowi szacowano na ponad 700 zabitych (VVAoVP, Memorandum for the President, 17 XI 1967 r., k. 1). W informacji dla prezydenta z 20 listopada liczba zabitych żołnierzy amerykańskich wzrosła do 197, 750 rannych i 41 zaginionych, wroga zaś do 868 zabitych (VVAoVP, Memorandum for the President, 20 XI 1967 r., k. 1).

¹⁵⁹ VVAoVP, Battle for Dak To. Presentation to MACV Commanders Conference by Major General W.R. Peers, 3 XII 1967 r., k. 10, 17, 19. Największe starty poniosły pododdziały 173. BPD – 194 zabitych i 1. Brygady 4. DP – 82 zabitych. Mniejszą liczbę strat amerykańskich – 213 zabitych – podawały powojenne relacje, zob. VVAoVP, Ivy leaves in Bamboo. Dak To 1967, k. 2.

¹⁶⁰ W trakcie całej operacji Amerykanie stracili 310 żołnierzy – z czego 290 pod Dak To, 5 w Pleiku i 15 w Darlac (VVAoVP, Battle for Dak To. Presentation to MACV Commanders Conference by Major General W.R. Peers, 3 XII 1967 r., k. 19).

¹⁶¹ Na podstawie procedury liczenia ciał po zakończeniu walk gen. Abrams stwierdzał, że żołnierze sił sojusznicznych zadali następujące straty nieprzyjacielowi: 1. Brygada 4. DP – 457 przeciwników, 1. Brygada 1. DKP – 9, 173. BPD – 434, AVRN – 255, pododdziały CIDG oraz MIKE Force – 4 (VVAoVP, Report from gen. Abrams (MACV) to gen. Weehler (CJCS), 22 XI 1967 r., k. 6).

¹⁶² VVAoVP, Battle for Dak To. Presentation to MACV Commanders Conference by Major General W.R. Peers, 3 XII 1967 r., k. 10, 17.

nieprzyjacielowi przez Amerykanów pod Dak To doliczono także 68 zabitych żołnierzy północnowietnamskich w prowincji Pleiku, 6 jeńców i zdobytych 37 sztuk broni, a w prowincji Darlac 79 zabitych, 11 jeńców oraz 64 sztuki broni. Łącznie same tylko jednostki amerykańskie podczas operacji „MacArthur” miały zlikwidować 1374 żołnierzy i partyzantów wroga¹⁶³.

Straty walczących stron, a tym samym wskazanie taktycznego zwycięzcy bitwy o Dak To, stały się elementem walki propagandowej. 4 grudnia 1967 r. na łamach angielskojęzycznego tygodnika „Vietnam Courier” wydawanego przez Hanoi informowano, że w ciągu 19 dni bitewnych – od 3 do 21 listopada 1967 r. – strona amerykańska i jednostki sajgońskie miały stracić 3500 zabitych, z czego 2800 byli to „GI soldiers” – jak nazywano Amerykanów. Tygodnik informował również, że w toku działań zbrojnych zniszczono lub zestrzelono 32 samoloty, zaatakowano i zniszczono 2 lotniska, 8 jednostek artyleryjskich, 10 czołgów lub pojazdów opancerzonych, składy paliwa i amunicji oraz zerwano 2 mosty¹⁶⁴. Tym samym strona komunistyczna na łamach swojej prasy pisała o zwycięstwie w bitwie. Tożsame stanowisko przedstawiał Zarząd II. Podkreślano, że nie tylko zadano przeciwnikowi wysokie straty, ale przede wszystkim nie pozwolono rozbić swoich związków taktycznych, które w planowy i bezpieczny sposób oderwały się od nieprzyjaciela, a następnie przeszły na terytorium Kambodży lub do południowych prowincji Wietnamu. Zaznaczano przy tym, że czas i miejsce bitwy wybrały siły komunistyczne, które dzięki temu były stroną wykazującą inicjatywę¹⁶⁵. Ponadto attaché wojskowy z ambasady PRL w Hanoi przesłał do kraju wietnamski tekst przedstawiający Dak To jako wielkie zwycięstwo NVA i VC¹⁶⁶.

Stanowisko to kłóci się z dostępną wiedzą. Nawet jeśli uwzględnimy fakt, że ofensywy na prowincji stanowiły przygotowanie do wielkiej operacji, którą miało być komunistyczne uderzenie w święto Tet, to szybki przerzut dużych sił amerykańskich do i w okolice Dak To był dla komunistów nie tylko sporym zaskoczeniem, lecz również kłopotem. Prawdą jest, że związane walką duże jednostki amerykańskie, ale komunistom nie udało się osiągnąć własnych celów operacyjnych i taktycznych, jak chociażby zlikwidowanie ważnej bazy w Dak To. Ponadto ofensywne działania wojsk amerykańskich w ramach całej operacji „MacArthur” uderzały w komunistyczne sanktuaria, tj. strefy dotychczas bezpieczne od amerykańskiego oraz południowowietnamskiego nacisku bojowego. Dlatego nawet mimo sprawnego oderwania się wojsk północnowietnamskich oraz VC od nieprzyjaciela i uniknięcia bombardowań dróg wiodących do pobliskiej Kambodży utrata kontroli i dominacji w prowincji Kon Tum stała się faktem. W liczbach bezwzględnych, niezależnie od kłopotów z liczeniem ciał¹⁶⁷, to siły komunistyczne zostały pobite, acz nie rozbite. Ich straty rzędu 1227 zabitych, na około 7 tys. szacowanych

¹⁶³ *Ibidem*, k. 19.

¹⁶⁴ *In 19 days...*, „Vietnam Courier”, 4 XII 1967, nr 140, s. 1–2.

¹⁶⁵ AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968, k. 77.

¹⁶⁶ AIPN, 2602/7967, Artykuł prasy wietnamskiej pt. *Zwycięstwo pod Dak To i utalentowana sztuka armii wyzwolenczej w dowodzeniu atakami*, luty 1968 r., k. 68 i n.

¹⁶⁷ W przypadku Dak To sprawa określenia rozmiarów strat obu stron była bardzo gorącym tematem nawet wiele lat po wojnie.

sił północnowietnamskich i VC biorących udział w bitwie, były bardzo sugestywnym czynnikiem pozwalającym wskazać zwycięzcę w tym starciu. Jeśli zaś uwzględnimy cały potencjał bojowy, którym dysponowali Amerykanie, a więc wsparcie artyleryjskie, bezwzględna przewaga w powietrzu, zwycięstwo to nie było pełne. Nie udało się bowiem zamknąć w okrążeniu sił przeciwnika i ich całkowicie wyeliminować¹⁶⁸. Z kolei gen. Westmoreland podkreślał, że zdewastowano tak mocno siły wroga – dokładnie 4 bataliony – że utraciły one swoją wartość bojową dla przyszłych walk i nie odgrywały już żadnej roli¹⁶⁹. Trwałego sukcesu operacyjnego jednak nie osiągnięto, chociaż w grudniu 1967 r. pozostawiono w Dak To batalion piechoty w celu ochrony wywalczonych pozycji. Była to liczba zbyt mała, aby kontrolować tak duży i trudny obszar.

Nowy scenariusz wojny za kilka tygodni pisać miała Ofensywa Tet, która na rezultaty bitwy listopadowej każe spojrzeć z innej perspektywy¹⁷⁰.

* * *

Bitwa o Dak To z powodu zażartości walk, wysokich strat poniesionych po obu walczących stronach, a zwłaszcza jej finału, była bardzo czytelnym sygnałem, że wojska amerykańskie i ich sojusznicy, mimo heroizmu żołnierzy¹⁷¹, wygrywają co prawda taktyczne starcia, ale operacyjnie nie przybliżają się wcale do ostatecznego zwycięstwa. Walka o wzgórze, takie jak 875 czy 1338, jakże istotne dla danego teatru działań, wydawała się amerykańskim wyborcom oglądającym przekazy telewizyjne najzwyczajniej bezsensowna, zwłaszcza że po ustaniu ognia punkty te najczęściej opuszczano. Taktyka „szukaj i zniszcz” nie prowadziła do szybkiego zakończenia wojny, była bowiem spójnym elementem koncepcji tzw. wojny na wyczerpanie, wykreowanej i realizowanej przez gen. Westmorelanda. Jej modyfikacja, dzięki dodaniu elementu „utrzymania” pozycji, wymagała wzrostu nakładów ludzkich i materiałowych na wojnę. A i te, wobec niemożności pogodzenia ograniczeń politycznych z militarnymi potrzebami operacyjnego rozszerzenia działań o Laos i Kambodżę, nie były w stanie zagwarantować niczego więcej niż doraźne zwycięstwa, nierzadko obliczane wyłącznie na podstawie liczby znalezionych ciał przeciwnika i ich stosunku do strat własnych, a także stałych masowych protestów antywojennych w kraju.

¹⁶⁸ Podczas bitwy o Dak To dwa elementy z Komunistycznego Frontu B-3 miały stałą możliwość bezpiecznego wycofania się do Kambodży, do bazy Chu Pang; *Significance of Cambodia to the Vietnamese Communist War Effort. 14 December 1967...*, s. 3, 6.

¹⁶⁹ W.C. Westmoreland, *A Soldier Reports*, New York 1971, s. 282.

¹⁷⁰ AIPN, 2602/7967, Załącznik nr 18 pt. Notatka informacyjna z działań wojennych na terytorium Wietnamu w miesiącu grudniu 1967 r., Hanoi, 20 II 1968 r., k. 72.

¹⁷¹ Za bohaterstwo na polu bitewnym trzech żołnierzy ze 173. Brygady zostało pośmiertnie odznaczonych „Medal of Honor”, byli to: poległy 12 listopada John Andrew Barends III z kompanii C 1. batalionu 503. pułku, poległy 19 listopada Carlos James Lozada z kompanii A 2. batalionu 503. pułku oraz kapelan katolicki Charles Joseph Watters, który zginął w walkach na wzgórzu 875 tego samego dnia. Była to postać niezwykła. W sierpniu 1967 r. przedłużył swój pobyt w Wietnamie. Poległ, niosąc pomoc rannym żołnierzom (*After action report. Department of the Army Headquarters 173D Airborne Brigade, 30 December 1967*, „2/503d Vietnam Newsletter” 2012, XI, issue 47, s. 24, 43, 45. Zob. też *Medal of Honor to John Andrew Barends III, ibidem*, s. 62, *Medal of Honor Carlos James Lozada, ibidem*, s. 64; *Fr. Charlie Watters, ibidem*, s. 66–67).

Dak To odkrywało prawdę o operacyjnej sytuacji wojsk amerykańskich, w ogóle o implikacjach wojennych końca 1967 r., zanim obnażyła je styczniowa ofensywa. Niestety dowództwo MACV oficjalnie dostrzegało w bitwie i zmaganiach toczonych na przestrzeni całego roku przede wszystkim pozytywne strony. Tym samym nie było szans na zmiany strategii walki. Kluczem do sukcesu pozostawała więc sprawa Kambodży i Laosu rozwiązana albo przez rozszerzenie na ten obszar wojny, albo przez faktyczne uniemożliwienie infiltracji granic z tych kierunków. Oba warianty, jeden ze względów politycznych, a drugi czysto technicznych, były niewykonalne. Szybkie zmiany nastąpiły jednak w społecznym i medialnym odbiorze wojny, zmiany, na które wpłynęły potem styczniowe walki w 1968 r.

Materiały przygotowane przez Zarząd II Sztabu Generalnego WP, omawiające wydarzenia roku 1967, w tym bitwę o Dak To, nie były jednorodne. O ile statystyczne ujęcie wysiłku wojennego walczących stron zostało przedstawione dokładnie, a w niektórych sektorach bardzo dokładnie, co należy zawdzięczać nie własnemu rozpoznaniu agenturalnemu, ale w większości przypadków oparciu się na oficjalnych dokumentach i opracowaniach amerykańskich, o tyle opis walk, a zwłaszcza ocena rezultatów bitwy, prezentuje się znacznie gorzej. Bardzo syntetyzujące ujęcie działań prowadzonych w prowincji Kon Tum, nacisk na sukces bojowy wojsk komunistycznych i jednocześnie lansowanie słabości wojsk amerykańskich nie wytrzymują krytycznej oceny. Opracowanie „Rozwój działań wojennych w Wietnamie” epatowało rozmiarami strat sił amerykańskich i południowowietnamskich, nie podając najmniejszej wzmianki o stratach strony komunistycznej. Jest to nadzwyczaj dziwne w przypadku materiału analityczno-szkoleniowego wytworzonego przez wywiad wojskowy. Czytając opracowania Zarządu II, ma się nieodparte wrażenie, że podają one tylko te informacje, które upublicznili sami Amerykanie, że – np. w opisach walk i bitew – przepelnione są one autocenzurą i ideologicznym postrzeganiem ówczesnych realiów wojny wietnamskiej. Ma to niestety bardzo zły wpływ na merytoryczny obraz kadr wywiadu wojskowego PRL przygotowujących rzeczony materiał. Dane dotyczące obecności i organizacji sił zbrojnych Stanów Zjednoczonych w Wietnamie są w znacznej części jedynie odwzorowane z amerykańskich opracowań, bez śladu podjęcia próby ich weryfikacji czy też wykazania informacji pochodzących z innych – mniej oficjalnych – źródeł. Oczywiście można przyjąć, że przepisywano je przecież w znacznej mierze z wewnętrznych opracowań Departamentu Armii, które z racji swojej proveniencji miały już pewną wartość i wiarygodność. Niemniej jednak i tak prowadzi to do pytania o stopień, zakres, a przede wszystkim jakość prac analitycznych prowadzonych nad konfliktem indochińskim przez Zarząd II. Zaprezentowany w niniejszym tekście materiał wskazuje raczej na ich słabość, co nie najlepiej świadczy o profesjonalizmie ówczesnych służb. Pewną zmianę – bardziej krytyczne podejście do oceny walk w Indochinach – ujawniają dopiero opracowania powstałe po ofensywie Tet.

Analizując faktyczną wartość opracowań Zarządu II, musimy również postawić pytanie o ich wykorzystanie w praktyce szkoleniowej ówczesnego wojska polskiego. Czy w ich przypadku możemy mówić o jakiegokolwiek funkcji utylitarnej, czy też tylko o „bezefektywnym” wytwarzaniu kolejnych studiów – sztuki dla sztuki? Odpowiedź na

to pytanie przekracza zakres niniejszego artykułu i przede wszystkim wymaga dokładnych badań stopnia przenikania informacji pochodzących z materiałów wywiadowczych do instrukcji działań operacyjnych i taktycznych wojska. Niemniej jednak, mając na uwadze specyfikę i przeznaczenie wojska w PRL, wyznaczenie mu przez Moskwę konkretnej roli i zadań w ramach Układu Warszawskiego, która była przecież jakże odległa od taktyki i strategii operacji prowadzonych w indochińskim teatrze wojennym, można domniemywać, że w wymiarze taktycznym raczej nie doszło do wykorzystania wiedzy z tych opracowań. Nie obserwuje się w Polsce Ludowej natychmiastowych i znaczących modyfikacji jednostek powietrznodesantowych na bardziej manewrowe dostosowane do koncepcji *airmobility* formacje kawalerii powietrznej. Taktyka działań piechoty też nie została zmieniona. W opracowaniach nie eksponowano błędów i strat sił komunikacyjnych wynikających m.in. ze stosowania radzieckich wzorców prowadzenia walki, tym samym wartość analityczna i naprawcza tychże materiałów była bardzo niska, w przeciwieństwie do płaszczyzny informacyjno-poznawczej. Nieco inaczej sytuacja przedstawiała się w kwestii wojny powietrznej. Bardzo skuteczna obrona przeciwlotnicza Wietnamu Północnego była wytworem techniki i operacyjnego zamysłu państw Układu Warszawskiego. Jej opisy w opracowaniach Zarządu II raczej upewniały dowództwo wojsk PRL o utrzymaniu i rozbudowie swoich koncepcji niż ich radykalnej przebudowie. Niewątpliwie zagadnienie wykorzystywania informacji o wojnie wietnamskiej zawartych w materiałach wytworzonych przez wywiad wojskowy PRL w myśli szkoleniowej wojska wymaga szczegółowych badań.

Wskazane uwagi nie dezawuuują w całości opracowań jako podstawy informacyjnej do poznania dziejów II konfliktu indochińskiego. To wciąż ważne i bogate w treści źródło, zwłaszcza w opisie organizacji, systemu dowodzenia oraz taktyki wojsk amerykańskich walczących w Wietnamie Południowym. Wiele tematycznych opracowań z serii „Rozwój działań wojennych w Wietnamie”, dotyczących sfer i okresów tej wojny, stanowi cenny materiał poznawczy powstały na bazie pozyskanych opracowań i dokumentów amerykańskich. Niemniej jednak opisy bitew, zwłaszcza tych, które w wymiarze propagandowym decydowały o dalszych losach wojny, zostały dopasowane do narracji niekoniecznie zgodnej z rzeczywistością. Przykładem jest tu seria walk toczonych w ramach operacji „MacArthur” w rejonie Dak To.

Bitwa ta w wymiarze medialnym oznaczała kres pewnego modelu postrzegania wojny przez Amerykanów¹⁷², i to... zanim wydarzyła się Tet.

¹⁷² Nastąpiła zmiana w postrzeganiu wojny przez amerykańskiego obywatela. Nie będą to już zmagania „dobrych sił” z tymi „złymi”, a media skoncentrują się nie na wojsku jako zbiorowości, ale na indywidualnych doświadczeniach żołnierza. To zaś wyeksponuje koszmar i brutalizację, czasami zaś bezsens prowadzonych walk. Ponadto walki o Con Thien oraz ciężkie boje w dolinie Dak To w 1967 r., w okresie przed Tet, spowodowały radykalny spadek wiary zarówno relacjonujących konflikt dziennikarzy, jak i obywateli USA, w zwycięstwo, i to nie tylko w tych bitwach, ale w ogóle w całej wojnie z 68 proc. do 48 proc. Te zmiany zaczęły się w 1967 r. (D.C. Hallin, „The Uncensored War”. *The Media and Vietnam*, New York–Oxford 1986, s. 158, 166–167).

BIBLIOGRAFIA

Archiwalia

Virtual Vietnam Archive of the Vietnam Project (Texas):

- Battle for Dak To. Presentation to MACV Commanders Conference by Major General W.R. Peers, 3 XII 1967 r.
- Ivy leaves in Bamboo. Dak To 1967
- Memorandum for Mr. Rostow, 15 XI 1967 r.
- Memorandum for the President, 15 XI 1967 r.
- Memorandum for the President, 17 XI 1967 r.
- Memorandum for the President, 20 XI 1967 r.
- Report from gen. Weehler (CJCS) to White House and Department of State, 23 XI 1967 r.
- Report from gen. Abrams (MACV) to gen. Weehler (CJCS), 22 XI 1967 r.
- Scott L.B., *The Battle of Hill 875, Dak To, Vietnam 1967*, Pennsylvania 1988.
- Top secret information from W.W. Rostow to President, with attachment – Dak To special report, 15 XI 1967 r.

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej

- AIPN, 01334/560, Rozwój działań wojennych w Wietnamie, Warszawa, grudzień 1965 r.
- AIPN, 01334/632, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część II, Warszawa, czerwiec 1967 r.
- AIPN, 01334/633, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część III, Warszawa 1967.
- AIPN, 01334/634, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IV: Siły lądowe, Warszawa 1968.
- AIPN, 01334/635, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część V: Siły powietrzne, Warszawa 1968.
- AIPN, 01334/638, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część VIII: Lotnicza technika bojowa sił powietrznych, lądowych i morskich, Warszawa 1968.
- AIPN, 01334/639, Rozwój działań wojennych w Wietnamie. Część IX: Technika bojowa sił morskich, Warszawa 1969.
- AIPN, 01521/718, t. 3, Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie, z. 6, Warszawa 1967.
- AIPN, 01521/718, t. 6, Zbiór wiadomości o działaniach wojennych w Wietnamie, z. 5, Warszawa 1967.
- AIPN, 01791/24, t. 1, Rozwój działań wojennych na Półwyspie Indochińskim w latach 1968–1974, Warszawa 1974.
- AIPN, 01791/24, t. 2, Rozwój działań wojennych na Półwyspie Indochińskim w latach 1968–1974 (załączniki), Warszawa 1974.
- AIPN, 0665/133, Doświadczenia amerykańskich sił morskich w wojnie wietnamskiej (Zagadnienia użycia floty), Warszawa 1971.
- AIPN, 2602/7967, Artykuł prasy wietnamskiej pt. *Zwycięstwo pod Dak To i utalentowana sztuka armii wyzwoleńczej w dowodzeniu atakami*, luty 1968.

- AIPN, 2602/7967, Załącznik nr 18 pt. Notatka informacyjna z działań wojennych na terytorium Wietnamu w miesiącu grudniu 1967 r., Hanoi, 20 II 1968 r.
- AIPN, 2602/7967, Załącznik nr 4 pt. Notatka informacyjna o lotnictwie Wietnamu Południowego na 1 I 1968 r., Hanoi, 20 II 1968 r.
- AIPN, 2602/7976, Załącznik nr 1 pt. Notatka informacyjna – skład bojowy i liczbowy sił zbrojnych USA i innych państw kapitalistycznych w południowo-wschodniej Azji na dzień 10 I 1968 r., Hanoi, 20 II 1968 r.
- AIPN, 2602/7976, Załącznik nr 2 pt. Notatka informacyjna o charakterze i właściwościach działań lotnictwa amerykańskiego przeciwko DRW w 1967 r., Hanoi, 20 II 1968 r.
- AIPN, 2602/8423, Notatka informacyjna sporządzona przez płk. dypl. Jana Kamela. Dotycząca działania lotnictwa i okrętów USA przeciw DRW od sierpnia 1964 roku do listopada 1968 roku, sporządzona na podstawie informacyjnych materiałów dowództwa VII Floty USA, drukowane w Sajgonie, 29 V 1969 r.
- AIPN, 2603/14087, Medyczne zabezpieczenie działań bojowych amerykańskich sił zbrojnych w Wietnamie Południowym, Warszawa 1971.
- AIPN, 2603/2970, Wojna narodowowyzwoleńcza narodu wietnamskiego (lata 1940–1974), Warszawa, maj 1974.

Edycje dokumentów

- Estimative Products on Vietnam 1948–1975*, red. J.K. Allen Jr., J. Carver, T. Elmore, Pittsburgh 2005.
- „PAP”, kwiecień 1968, nr 1(43).
- Report on the war in Vietnam (as of 30 June 1968). Section II: report on operations in South Vietnam. January 1964 – June 1968*, by general W.C. Westmoreland commander, US Military Assistance Command, Vietnam [1968].
- Windchy E.G., *A Documentary of the Incidents in the Tonkin Gulf on August 2 and August 4 1964 and Their Consequences*, New York 1971.

Opracowania

- 1st Brigade at Dak To*, „The Air Cavalry Division” 1968, kwiecień, vol. 1.
- After action report. Department of the Army Headquarters 173D Airborne Brigade, 30 December 1967*, „2/503d Vietnam Newsletter” 2012, XI, issue 47.
- Anderson D.L., *The Columbia Guide to the Vietnam War*, New York 2002.
- Anderson D.L., *The Tet Offensive*, Minneapolis 2006.
- Arnold J.R., *Tet Offensive 1968. Turning Point in Vietnam*, London 1990.
- Benken P., *Ap Bac 1963 – Binh Gia 1964. Dwie bitwy, które zmieniły bieg wojny w Wietnamie*, Zabrze–Tarnowskie Góry 2018.
- Benken P., *Hamburger Hill 1969*, Warszawa 2016.
- Benken P., *Ofensywa Tet 1968*, Warszawa 2010.
- Benken P., *Ofensywa Tet 1968. Studium militarno-polityczne*, Szczecin 2016.
- Benken P., *Ofensywa wielkanocna 1972. Kulminacyjny punkt wojny wietnamskiej*, Oświęcim 2012.

- Benken P., *Wojna wietnamska w latach 1966–1967 w zeszytach Sztabu Generalnego Wojska Polskiego*, „Studia z Dziejów Polskiej Historiografii Wojskowej” 2012, t. 13.
- Cenckiewicz S., *Długie ramię Moskwy. Wywiad wojskowy Polski Ludowej 1943–1991*, Poznań 2011.
- Clark J.J., *Advice and Support: The Final Years 1965–1973*, Washington 1988.
- Collins jr. J.L., *Vietnam Studies: The Development and Training of the South Vietnamese Army 1950–1972*, Washington 1975.
- Doyle E., Lipsman S., *The Vietnam Experience: America Takes Over 1965–1967*, Boston 1982.
- Eckhardt G.S., *Vietnam Studies. Command and Control 1950–1969*, Washington D.C. 1974.
- Eggleston M.A., *Dak To and the Border Battles of Vietnam 1967–1968*, Jefferson, NC 2017.
- Foster R.E.M., *Vietnam Firebases 1965–73. American and Australian Forces*, New York–Oxford 2007.
- Fulton W.B., *Vietnam Studies: Riverine Operations 1960–1969*, Washington 1973.
- Galloway J.R., *The Gulf of Tonkin Resolution*, Vancouver 1970.
- Goulden J.C., *Truth is the First Casualty: The Gulf of Tonkin Affair, Illusion and Reality*, Chicago 1969.
- Gruszka K., *Rola wietnamskich umocnień i tuneli podczas wojny w Wietnamie w latach 1965–1975* [w:] *Studia nad wojnami w Indochinach*, t. 3, red. P. Benken, Zabrze–Tarnowskie Góry 2016.
- Gruszka K., *Rolling Thunder – pierwsza amerykańska ofensywa powietrzna w Wietnamie* [w:] *Studia nad wojnami w Indochinach*, t. 1, red. P. Benken, Oświęcim 2013.
- Hallin D.C., „*The Uncensored War*”. *The Media and Vietnam*, New York–Oxford 1986.
- In 19 days...*, „Vietnam Courier”, 4 XII 1967, nr 140.
- Kelly F.J., *Vietnam Studies: U.S. Army Special Forces 1961–1971. Department of the Army*, Washington 2004.
- Kolko G., *Anatomy of a War. Vietnam, the United States and the Modern Historical Experience*, New York 1986.
- Kubiak K., *Amerykańskie Mobilne Siły Rzemne w Republice Wietnamu. Od powstania do Ofensywy Tet* [w:] *Studia nad wojnami w Indochinach*, t. 2, red. P. Benken, J. Słowiak, Zabrze–Tarnowskie Góry 2014.
- Kurland G., *The Gulf of Tonkin Incidents*, Charlotteville 1975.
- Larsen S., Collins J.L., *Allied Participation in Vietnam*, Honolulu 2005.
- Larsen S., Collins J.L., *Vietnam Studies: Allied Participation in Vietnam*, Washington 1975.
- Lens S., *Vietnam: a War on Two Fronts*, Dutton–New York 1990.
- Lewy G., *America in Vietnam*, Oxford–New York 1979.
- Maitland T., *The Vietnam Experience: A Contagion of War*, Boston 1983.
- Mangold T., Penycate J., *The Tunnels of Cu Chi*, Novato CA 1986.
- Mangold T., Penycate J., *Wietnam: podziemna wojna*, tłum. S. Kędzierski, Warszawa 2012.
- Murphy E.F., *Dak To: America’s Sky Soldiers in South Vietnam’s Central Highlands*, New York 2007.

- Nadolski Ł.M., *Kutry torpedowe Wietnamu Północnego w drugiej połowie lat sześćdziesiątych XX w. – zarys problemu* [w:] *Studia nad wojnami w Indochinach*, t. 4, red. P. Benken, Zabrze–Tarnowskie Góry 2018.
- Nadolski Ł.M., *Walki powietrzne nad Wietnamem Północnym w latach 1965–1968 na tle operacji Rolling Thunder*, t. 1: 1965–1967, Toruń 2016.
- Nadolski Ł.M., *Walki powietrzne nad Wietnamem Północnym w latach 1965–1968 na tle operacji Rolling Thunder*, t. 2: 1967–1968, Bydgoszcz 2018.
- Operation MacArthur The Battles at Dak To. Dedicated to the Men who Fought, Survived and Died during the Battles at Dak To, November 1967*, „2/503d Vietnam Newsletter” 2012, November, issue 47.
- Ostaszewski P., *Wietnam. Najdłuższy konflikt powojennego świata 1945–1975*, Warszawa 2000.
- Ostaszewski P., *Wojna generała Vo Nguyena Giapa i wojna Roberta S. McNamary – konfrontacja dwóch światów* [w:] *Studia nad wojnami w Indochinach*, t. 3, red. P. Benken, Zabrze–Tarnowskie Góry 2016.
- Pimlott J., *Wojna w Wietnamie*, tłum. M. Malczyk, Warszawa 1993.
- Plaster J.L., *SOG. Tajne wojny amerykańskich sił specjalnego przeznaczenia w Wietnamie*, Warszawa 1998.
- Ploger R.R., *Vietnam studies: U.S. Army Engineers 1965–1970*, Washington 1970.
- Prados J., *American Strategy in the Vietnam War* [w:] *The Columbia History of the Vietnam War*, red. D.L. Anderson, New York 2001.
- Rogers B. W., *Vietnam Studies: Cedar Falls – Junction City: a Turning Point*, Washington 1989.
- Rottman G.L., *The US Army in the Vietnam War 1965–1973*, tłum. T. Nowakowski, W. Głębowicz, Oxford 2008.
- Rottman G.L., *Tunnel Rat in Vietnam*, Oxford 2012.
- Rottman G.L., Volstad R., *Zielone Berety. Siły Specjalne Armii USA 1952–1984*, Warszawa 1984.
- Sandstrum A.W., *Three Companies at Dak To, 6 November 1967* [w:] *Seven Firefights in Vietnam*, Washington 1985.
- Schandler H.Y., *America in Vietnam. The War that Couldn't Be Won*, Lanham–Boulder–New York–Toronto–Plymouth 2011.
- Scott L.B., *The Battle of Hill 875, Dak To, Vietnam 1967*, „2/503d Vietnam Newsletter”, 2012, XI, issue 47.
- Shkurti W.J., *Soldiering on in a Dying War. The True Story of the Firebase Pace Incidents and the Vietnam Drawdown*, Kansas 2011.
- Stech B., *Wojna powietrzna nad Wietnamem*, Warszawa 1995.
- Taylor L.B., *Vietnam Studies: Financial Management of the Vietnam Conflict 1962–1972*, Washington 1974.
- The Encyclopedia of the Vietnam War. A Political, Social and Military History*, red. S.C. Tucker, Santa Barbara–Denver–Oxford 2011.
- The Tet Offensive*, red. M. Gilbert, W. Head, Westport 1996.

- Thompson R.J., *Stany Zjednoczone wobec problemu pacyfikacji Republiki Wietnamu* [w:] *Studia nad wojnami w Indochinach*, t. 2, red. P. Benken, J. Słowiak, Zabrze–Tarnowskie Góry 2014.
- Thompson R.J., *Udział Australii w wojnie wietnamskiej* [w:] *Studia nad wojnami w Indochinach*, t. 1, red. P. Benken, Oświęcim 2013.
- Westmoreland W.C., *A Soldier Reports*, New York 1971.
- Westmoreland W.C., *A Soldier Reports*, New York 1976.
- Wiest A., *Inna wojna – próba obiektywnej oceny Armii Republiki Wietnamu* [w:] *Studia nad wojnami w Indochinach*, t. 2, red. P. Benken, J. Słowiak, Zabrze–Tarnowskie Góry 2014.
- Wiest A., *Vietnam's Forgotten Army. Heroism and Betrayal in the ARVN*, New York 2009.
- Willbanks J.H., *The Tet Offensive. A Concise History*, New York 2007.
- Wirtz J.J., *The Tet Offensive. Intelligence Failure in War*, Ithaca 1994.
- Zaroulis N., Sullivan G., *Who Spoke Up? American Protest against the War in Vietnam (1963–1975)*, New York 1979.

Materiały internetowe

- <https://www.ktroop.com/HonorRoll/casualty.pdf>, dostęp 28 IV 2019 r.
- http://www.rjsmith.com/kia_tbl.html, dostęp 28 IV 2019 r.
- <http://www.magnum-x.pl/artukul/krzyczaceorlywvietnamie3>, dostęp 1 V 2019 r.
- <https://www.nytimes.com/2019/01/31/magazine/vietnam-war-airstrike-dak-to.html?module=inline>, dostęp 19 V 2019 r.
- <https://www.vietnam.ttu.edu/resources/operations/table.php>, dostęp 22 VI 2019 r.

Zanim była Ofensywa Tet. Sytuacja operacyjna wojsk amerykańskich i sojusznicznych w Wietnamie Południowym w 1967 r. i jej wpływ na walki w dolinie Dak To w świetle materiałów Zarządu II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Krytyka źródła

Drugi konflikt indochiński, powszechnie zwany wojną wietnamską, był jednym z największych i najdłuższych zbrojnych starć czasu zimnej wojny. Mimo to jest on w polskiej historiografii zdominowany przez inne ówczesne wojny. Nie oznacza to, że nie pochylano się nad tą problematyką, czego dowodem są m.in. prace Piotra Ostaszewskiego, Przemysława Benkena, Łukasza M. Nadolskiego, Krzysztofa Kubiaka czy Artura Dmochowskiego. Nigdy nie był to jednak temat głównego nurtu badań nad zbrojnymi konfliktami po 1945 r. Niniejszy artykuł jest próbą zasygnalizowania i ukazania tej wojny, ale przez pryzmat opracowań Zarządu II Sztabu Generalnego WP, tj. wojskowego wywiadu PRL. Przedmiotem analizy jest sytuacja militarna wojsk amerykańskich oraz ich sojuszników w Wietnamie Południowym w roku 1967 – roku jakże marginalizowa-

nym przy charakteryzowaniu dziejów tej wojny, i to nie tylko w polskiej historiografii. Dla zrozumienia znaczenia 1967 r. jako czasu przełomowego dla walk toczonych na Półwyspie Indochińskim zwrócono szczególną uwagę na największą i wówczas najkrwawszą bitwę stoczoną w listopadzie 1967 r. na Płaskowyżu Centralnym w prowincji Kon Tum o Dak To. Bitwa ta, zanim nastąpiła Ofensywa Tet, była czytelnym sygnałem, że zwycięstwo taktyczne nie tylko nie da szybkiego sukcesu operacyjnego, ale w ogóle nie oznacza, iż Amerykanie tę wojnę wygrywają i wygrażą. Artykuł jest również próbą oceny merytorycznej wartości opracowań Zarządu II i kadr je przygotowujących.

SŁOWA KLUCZOWE

wojna w Wietnamie, Wietnam Południowy, Płaskowyż Centralny, Dak To, wzgórze 875, Kon Tum, wojska amerykańskie, MACV, Zarząd II Sztabu Generalnego WP, wywiad wojskowy PRL, Viet Cong, Ofensywa Tet, „Ivy Division”, „Sky Soldiers”

Before the Tet Offensive. The Operational Situation of the American and Allied Troops in South Vietnam in 1967 and its Impact on the Fighting in the Valley of Dak To in the Light of Materials of the II Directorate of the General Staff of the Polish People’s Army. Source Criticism

The Second Indochina War, commonly known as the Vietnam War, was one of the biggest and longest military conflicts of the Cold War period. Nevertheless, it is dominated in Polish historiography by other wars of that period. That does not mean those topics were not investigated, as evidenced by works by Piotr Ostaszewski, Przemysław Benken, Łukasz M. Nadolski, Krzysztof Kubiak and Artur Dmochowski. However, the issue was never in the mainstream of research on armed conflicts after 1945. The article is an attempt to acknowledge and present this war through the lens of the studies of the II Directorate of the General Staff of the Polish Army, i.e. the Military Intelligence of the Polish People’s Republic. The subject of analysis is the military situation of the American and allied troops in South Vietnam in 1967 – a year which tends to be marginalised in depicting the course of that war, and not only in Polish historiography. In order to understand the significance of 1967 as the breaking point for the battles fought in the Indochinese Peninsula, particular emphasis is put on the largest and bloodiest battle thus far fought in November 1967 over Dak To in the Central Highlands in the province of Kon Tum. The battle, before the Tet Offensive, was a clear signal that not only would victory not bring a quick operational success, but also that it did not mean that the Americans were going to win that war at all. The article is an attempt at a substantive evaluation of the content of the reports of the II Directorate and the staff preparing them.

KEYWORDS

Vietnam War, South Vietnam, Central Highlands, Dak To, Hill 875, Kon Tum, American troops, MACV, II Directorate of the General Staff of the Polish Army, military intelligence of the Polish People's Republic, Viet Cong, Tet Offensive, „Ivy Division”, „Sky Soldiers”

KAROL SACEWICZ – historyk, doktor habilitowany, adiunkt w Instytucie Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie oraz naczelnik Delegatury IPN w Olsztynie. Zainteresowania badawcze koncentruje na historii politycznej II RP oraz polskiej konspiracji niepodległościowej lat II wojny światowej. Opublikował kilkadziesiąt prac naukowych, w tym monografie i wydawnictwa źródłowe: *Centralna prasa Polski Podziemnej wobec komunistów polskich 1939–1945* (Warszawa 2009); *Komunizm i antykomunizm w II Rzeczypospolitej: państwo–społeczeństwo–partie* (Olsztyn 2016).

KAROL SACEWICZ – PhD with habilitation, historian, Assistant Professor at the Institute of History and International Relations of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn; head of the Delegation of the Institute of National Remembrance in Olsztyn. His research interests focus on the political history of the Second Polish Republic and the Polish independence underground of the the Second World War period. He has published several dozen of academic papers, including monographs and sources: *Centralna prasa Polski Podziemnej wobec komunistów polskich 1939–1945* [Central Press of the Polish Underground on the Polish Communists 1939–1945] (Warsaw 2009); *Komunizm i antykomunizm w II Rzeczypospolitej: państwo–społeczeństwo–partie* [Communism and Anti-Communism in the Second Polish Republic: State–Society–Parties] (Olsztyn 2016).